

Niina Jonsson

Alle kouluikäisen lapsen vanhemmuus ja vanhemmuuden
haasteet

Opinnäytetyö

Syksy 2010

Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaalian yksikkö
Koulutusohjelma: Sosiaalian koulutusohjelma

Tekijä: Niina Jonsson

Työn nimi: Alle kouluikäisen lapsen vanhemmuus ja vanhemmuuden haasteet

Ohjaaja: Anu Aalto

Vuosi: 2010 Sivumäärä: 77 Liitteiden lukumäärä: 3

Tässä opinnäytetyössä on selvitetty, millaisia tuntemuksia alle kouluikäisen lapsen vanhempana oleminen herättää aikakaudellamme. Tutkimuksen kohteena olivat myös vanhempien kokemukset työelämätahona toimineen neuvolan palveluista ja tuesta vanhemmuuteen. Myös työntekijöiden tuntemuksia työstään pikkulapsiperheiden parissa haluttiin selvittää.

Tutkimus on laadullinen ja se toteutettiin teemahaastatteluin. Haastatteluihin osallistui yhteensä seitsemän vanhempaa, kaksi terveydenhoitajaa ja neuvolan ennaltaehkäisevässä perhetyössä työskentelevä perheohjaaja.

Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat kokivat jäävänsä taka-alalle lapsen syntymän jälkeen. Tutkimuksessa selvisi myös, että terveydenhoitajina perheiden parissa työskentelevät työntekijät kokivat myös riittämättömyyttä, sillä heidän työkenttensä neuvolassa on niin laaja-alainen. Terveydenhoitajan aika ei voi riittää lapsen hyvinvoinnin seuraamisen lisäksi myös vanhemman hyvinvoinnin syvälliseen perehtymiseen sekä raskausaikana, että synnytyksen jälkeen. Tutkimuksen kautta nousi esiin paljon hiljaista tietoa vanhemmuuden herättämistä tunteista. Tärkeää tietoa nousi myös esiin siitä, että mitä perheiden ongelmien takana saattaa olla ja mihin olisi hyvä puuttua. Sekä vanhemmat, että työntekijät kokivat perheohjaaja ja terveydenhoitaja- työparimahdollisuuden positiivisena mahdollisuutena, että myös vanhemmuutta pystyttäisiin tukemaan parhaalla mahdollisella tavalla. Työelämätahona toiminut neuvola on juuri siirtymässä osaksi laajempaa perhekeskustoimintaa. Moniammatillinen tiimityöskentely perheen hyväksi tähtääkin juuri siihen, että perheillä olisi matala kynnyks hakea ja saada apua. Tulevaisuus siis vanhemmuuden huomioimisen kannalta näyttääkin valoisalta.

Sosionomi voi kohdata työssään vanhempia toimimalla perhetyöntekijänä tai varhaiskasvatussektorilla. Täten vanhemmuuden parempi ymmärtäminen ja riittävä huomioon ottaminen on hyvin tärkeässä asemassa.

Avainsanat: vanhemmuus, neuvolatyö, perhetyö,

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work
Degree programme: Degree programme in Social Work

Author/s: Niina Jonsson

Title of thesis: Parenting an under- school-age child

Supervisor(s): Anu Aalto

Year: 2010   Number of pages: 77   Number of appendices: 3

The present work examines what kind of feelings parents have today. The second main point in this work has been how maternity –and child health clinic workers think about their work with parents and conversely, what parents think about amenities and support for parenting in this institution?

This research has been done by themed interviews. Seven parents volunteered and three workers took part in this research. In addition to the interviews, the participant gave a lot of “silence information” about important topics.

Preventive work in families has been included also in this work, because of bachelor of social work can work as a family worker. They meet parents as family workers or in the early childhood education. That’s why bachelors of social services have to learn understand parenting.

The results of the interviews show that parents want more attention for example in maternity clinics during pregnancy and after that. Public health nurses have really wide field of work and they have to take care of the babies and children’s wellbeing in the first hand. Time and resources are limited and pragmatic needs answered first.

Now the procedure is on the turn to a family center, and the idea is that families can get help and support still easily. Support could be based on needs of the families.

Keywords: parenting, counselling bureau work, familywork

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	6
2 TAUSTAA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	8
3 VANHEMMUUS NYKY-YHTEISKUNNASSA	11
3.1 Odotusajan vanhemmuus.....	11
3.2 Elämää lapsen syntymän jälkeen	13
3.3 Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen	16
3.4 Vanhemmuuden vaikutukset parisuhteessa	18
4 VANHEMPIEN TUKEMINEN.....	19
4.1 Vanhemmuuden tukeminen osana neuvolatyötä	19
4.2 Neuvolassa työskentelevät perheen ja vanhemmuuden asiantuntijat.....	21
4.3 Neuvolatyön tavoitteena selkeästi myös vanhemmuuden tukeminen.....	21
4.4 Ennaltaehkäisevä perhetyö osana neuvolan toimintaa	22
4.5 Perheneuvolan palvelut myös tukena vanhemmuuden haasteissa	25
4.6 Varhaisen puuttumisen merkitys neuvolakäynneillä	27
4.7 Perhekeskuksesta moniammatillista tukea perheille.....	28
5 LAADULLINEN TUTKIMUS.....	30
5.1 Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan?	30
5.2 Lähtökohta, tavoitteet ja toteutus	30
6 TUTKIMUSTULOKSET	33
6.1 Vanhemmuuden kokeminen	33
6.1.1 Vanhemmuus ja sen herättämät tunteet.....	33
6.1.2 Yhteiskunnan suhde vanhemmuuteen	36
6.1.3 Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen.....	39
6.1.4 Arjen haasteet ja selviytyminen	41

6.2 Vanhempien kokemukset neuvolan palveluista ja tuesta.....	46
6.2.1 Neuvolan antama tuki vanhemmuuteen	46
6.2.2 Tunnelma neuvolakäynneillä	47
6.2.3 Ajatuksia työparimallista	50
6.2.4 Miten neuvolatyötä voisi kehittää?	51
6.3 Neuvolan työntekijöiden kokemukset.....	52
6.3.1 Vanhemmuus nykyään	52
6.3.2 Vanhemmuuden tukeminen neuvolatyössä.....	56
6.3.3 Perheen sosiaalisen tilanteen kartoitus	60
6.3.4 Huolen huomaaminen	62
6.3.5 Miten neuvolatyötä voisi kehittää?.....	64
6.3.6 Ajatuksia perhekeskukseen siirtymisestä	66
7 YHTEENVETO	71
8 POHDINTA.....	75
9 LÄHTEET	76
10 LIITTEET	78

1 JOHDANTO

Äidiksi ja isäksi tuleminen on hyppy ennalta arvaamattomaan tulevaisuuteen. Vanhempana oleminen ei välttämättä ole niin helppoa kuin yhtäkkiä saattaa luulla. Kuvitelmat vanhemmuudesta saattavat olla paljon ruusuisempia, mitä todellisuus sitten tuokaan tullessaan. Vastuu lapsesta muuttaa oman elämän täysin ja vanhemmuus voi välillä tuntua jopa ylitsepääsemättömän vaikealta.

Vanhempien ei kuitenkaan tarvitse olla yksin kantamassa suurta vastuuta, vaan myös yhteiskuntamme hoitaa osan siitä. Jokaisella äidillä ja isällä on mahdollisuus saada apua oman vanhemmuutensa tueksi. Jutteleminen vaikeimmista perheen sisäisistä asioista ei kuitenkaan aina ole helppoa. Neuvolan palvelut ovat jokaisen pikkulapsiperheen hyvin läheisiä yhteistyökumppaneita. Tärkeää olisikin, että vanhemmat kokisivat yhteydet sosiaali- ja terveystalouteihin turvallisina ja mielekkäinä ja että heillä olisi matala kynnys hakea ja saada apua.

Neuvolassa työntekijät kohtaavat pikkulapsiperheiden vanhempia jatkuvasti. Kuitenkin lapsen perusterveydestä huolehtiminen on neuvolan ensisijainen tehtävä. Syvämmä perehtyminen myös vanhemman hyvinvoinnille saattaa jäädä usein melko pintapuoliseksi. Kuitenkin myös vanhemmuus tulee huomioida ja perheen kokonaistilanteen kartoitus on tärkeää, että mahdolliset tuen paikat pystyttäisiin huomaamaan mahdollisimman ajoissa.

Tässä opinnäytetyössä lähestytään vanhemmuutta ja sen haasteita itse vanhempien ja heidän parissaan työskentelevien työntekijöiden näkökulmasta katsottuna. Oma henkilökohtainen kiinnostukseni tulevana sosionomina vanhemmuuden tukemiseen liittyvään työhön on toiminut innoittajana tämän tutkimuksen toteuttamiselle. Aiheen valinta pohjautui omalle kiinnostukselleni perheohjaajan ammatista.

Perhetyön näkökulma on valittu mukaan, koska erityisesti sosionomi voi työskennellä perheohjaajana. Yhtenä tärkeänä tavoitteena tässä opinnäytetyössä on ollut, että itse kykenisimme tulevilla työpaikoillamme ymmärtämään paremmin vanhemmuutta ja sen haasteellisuutta ja täten tukemaan vanhempia haasteellisissa tilanteissa, joita elämässä voi tulla vastaan.

Varhaisella puuttumisella on äärimmäisen suuri merkitys myös vanhemmuuden tukemisessa. Miten lapsiperheiden parissa työskentelevinä ammattilaisina voisimme tehdä toisin, että haasteet perheen sisällä ja vanhemmuuden parissa voitaisiin huomioida ja ns. nostaa esiin jo riittävän varhaisessa vaiheessa. Mitä aikaisemmassa vaiheessa vanhemmalle löydetään oikea tukimuoto, sitä nopeammin hän voi taas päästä nauttimaan omasta vanhemmuudestaan.

2 TAUSTAA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, eli sukellan tutkittavien maailmaan. Työelämätahona ja yhteistyökumppanina tässä opinnäytetyössä on eräs äitiys- ja lastenneuvola ja siellä toimivat terveydenhoitajat ja perheohjaaja. Mukana toteutuksessa on ollut sattumanvarainen otanta vanhempia, jotka avuliaisuuttaan olivat mukana tämän opinnäytetyöni haastatteluissa. Kuvauksena raportissa käytän ”erästä neuvolaa”, sillä näin varmistetaan organisaation, työntekijöiden sekä asiakkaiden anonymiteetin säilyminen.

Tutkimus sijoittuu neuvolan ”siirtymävaiheeseen”. Siirtymävaiheella tarkoitan että organisaatio on nyt juuri parasta aikaa muuttamassa vanhoja toimintatapojaan uuteen suuntaan. Työelämätahoni neuvola on siirtymässä osaksi laajempaa perhekeskus-toimintaa. Tavoitteena on perheille suunnattujen palvelujen parantaminen ja asiakkaiden luukuttamisen vähentäminen.

Jo aikana ennen perhekeskukseen siirtymistä opinnäytetyöni työelämätahona toimivalla neuvolassa on toteutettu ennaltaehkäisevää perhetyötä, vuodesta 2001 lähtien. Myös moniammatillista työtä on toteutettu jo ennen siirtymävaihetta perhekeskukseen. Yhteistyökumppanit tulivat aikaisemmin sosiaalityöstä ja lastensuojelusta, lähipaikkakunnan perheneuvolasta, päivähoidosta ja neuvolasta. Mukana jo tuolloin moniammatillisessa työskentelyssä olivat äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitajat, perheohjaaja, päivähoidon ohjaaja, sekä psykologi. Kyseisissä palaverissa he ovat yhdessä miettineet, kyseisten perheiden parhaita mahdollisia apu- ja tukikeinoja.

Perhekeskukseen siirtymisen myötä työskentely on muuttunut järjestelmällisemmäksi tiimityöskentelyksi, sillä takana on paljon isompi tiimi ja työntekijöillä on menossa myös tiimikoulutus. Siirtymisvaiheessa myös perhetyöntekijän titteli muuttui perheohjaajaksi. Titteli muuttui perheohjaajan työnkuvaa paremmin vastaavaksi.

Perhekeskus-ajattelussa perheille suunnatut palvelut löytyvät kaikki saman katon alta. Perhekeskuksessa suunnitellaan ja käydään asiakastapauksia läpi yhteisen asiantuntijuuden piirissä. Tarkoituksena on muodostaa asiakkaalle ”palvelupaletti”, jonka jälkeen asiakkaan kanssa keskustellaan, että mitä palveluja hän mahdollisesti itse haluaa. Työntekijät ovat läsnä perheen tarpeita varten ja toimivat ns. ehdotelmien antajina perheille. Vasta tämän jälkeen laaditaan tarkempi perhetyön suunnitelma, jos siihen päädytään.

Tällä hetkellä kaikki kyseisen neuvolan työntekijät vasta hiovat näitä työmenetelmiä ja uusia yhteistyökuvioita. Parempaan suuntaan on tarkoitus mennä perhekeskuksen myötä. Kokemukset vanhemmilta ja työntekijöiltä antavat kallisarvoista tietoa. Tämän tutkimuksen esiin tuoman tiedon avulla voidaan tulevaisuudessa nähdä, missä on menty eteenpäin. Leinosen (2010, 2) mukaan perhekeskuksen tulisi olla matalan kynnyksen paikka perheelle hakea ja saada apua. Perhekeskuksen visiona tämän lisäksi on saada osaaminen paremmin kohdistettua, sekä laadullisen asiantuntijuuden toteuttaminen.

Tavoitteena onkin saada tietoa tämänhetkisestä tilanteesta neuvolassa. Tutkimuskysymyksiä tässä tutkimuksessa ovatkin, että miten asiakkaana olevat pienten lasten vanhemmat kokevat oman vanhemmuutensa nyky-yhteiskunnassa? Ja toisena tutkimuskysymyksenä on, että miten he ovat kokeneet tämän kyseisen neuvolan palvelut? Kolmantena tutkimuskysymyksenä on, että miten työntekijät kokevat työskentelynsä pikkulapsiperheiden vanhempien parissa, sekä millaisena he näkevät vanhemmuuden ”kirjon” nykyään?

Tarkoituksena tällä opinnäytetyöllä on, että neuvolan työntekijät saavat kuulla heidän asiakkaina olevien perheiden vanhempien näkemyksiä ja kokemuksia omasta vanhemmuudestaan, sekä heihin kohdistuneista palveluista. Tämä tieto auttaa työntekijöitä jäsentämään omaa työtään ja ymmärtämään vielä paremmin vanhempia, joita he työssään jatkuvasti kohtaavat. Myöhemmässä vaiheessa he näkevät, mitä hyötyä on ollut siirtymisestä uusiin työmenetelmiin, mitä perhekeskukseen siirtyminen tuo tullessaan.

Tulevaisuudessa olisikin suotavaa, että joku jatkaisi tätä tutkimusta ja selvittäisi sen hetkisen tilanteen, kun moniammatillista työskentelyä on toteutettu jo jonkin aikaa perhekeskuksen alaisuudessa. Silloin tämä tutkimus toimisi parhaiten. Tämä tutkimus antaa tietoa ajasta jolloin vielä vanhat toimintamuodot ennen perhekeskukseen siirtymistä ovat olleet käytössä.

Koska lapsen kanssa työskenneltäessä asiakkaana on aina koko perhe, näin tarpeelliseksi, että käsittelen myös perhetyön teemaa opinnäytetyössäni. Lähestyn sitä nimenomaan ennaltaehkäisevästä näkökulmasta katsottuna. Tulevana sosionomina minua kiinnostaa äärimmäisen paljon pikkulapsiperheiden vanhempien hyvinvointi ja jaksaminen.

Sosionomi- koulutuksen omaavilla sanotaan olevat pedagogisten taitojen lisäksi enemmän näkemystä kokonaisvaltaisesti perheestä. Haluankin tämän opinnäytetyön kautta viestittää, että meidän tulisi mahdollisesti tulevana lastentarhanopettajina ja perhetyöntekijöinä ottaa vanhempien jaksaminen ja heidän hyvinvointi entistä enemmän huomioon.

3 VANHEMMUUS NYKY-YHTEISKUNNASSA

3.1 Odotusajan vanhemmuus

Vanhemmuus alkaa jo oikeastaan siitä, että vanhemmat huomaavat odottavansa lasta. Yhdessä elämisen taitojen ja parisuhteen vahvistaminen on hyvin ajankohtaista lasta odottaessa. Vauvaa odottavat vanhemmat tekevät palveluksen lapselle jos he huolehtivat toistensa hyvinvoinnista raskausaikana. Lapsi elää yhteistä tunne-elämää äidin kanssa hänen ollessaan kohdussa. Usein odottava äiti saakin olla äidin ja isän perheiden, suvun ja kavereiden keskipisteenä ja positiivisen huomion kohteena. (Salminen 2005, 15-16.)

Vielä kun lapsia ei ole, pariskunnan tulisi nauttia kaikin siemauksin vapaudesta mitä heillä on käytössään. Kuitenkin välillä olisi hyvä pysähtyä miettimään tulevaisuutta. Kuuluuko siihen lapsia ja jos kuuluu niin, miten se muuttaa nykyistä elämää? Lapsen tuomasta vastuusta ja velvollisuuksista olisi hyvä keskustella, sillä tämä aika on juuri purjehdintaa kohti vanhemmuutta. (Sihvola 2002, 68.) Aikuinen, joka on tottunut huolehtimaan vain itsestään, kokee suuren muutoksen elämässään. Kun vastuuta aletaan kantaa myös lapsesta, kasvu isäksi ja äidiksi alkaa. Se ei todellakaan tapahdu hetkessä vaan on hyvin pitkäjänteinen prosessi. (Hermanson, 2007,49.) Vanhemmuus ei ole helppoa ja on paljon ihmisiä, joilla on vaikeuksia olla ja toimia vanhempana. Vanhempi voi kokea toivottomuutta, riittämättömyyttä ja jopa ahdistusta. Vaikka rakkaus lapseen on ehdoton, silti vanhemmuus voi ollakin hyvin raskas kokemus. (Kristeri 2002, 9-10.)

Jos lapsi kykenisi viestittämään vanhemmilleen jo ennen odotusaikaa joitain asioita, hän luultavasti vaatisi tulevia vanhempiaan ottamaan kaiken ilon irti elämästään. Hän haluaisi vanhempiansa hankkivan kokemuksia, matkustavan ja täten ymmärtävän enemmän maailmaa. Vanhemmuuteen valmistaudutaan juuri näkemällä ja kokemalla maailmaa. (Sihvola 2002, 67.)

Tulevien vanhempien kannattaisi jakaa myös omia lapsuusmuistojaan keskenään. Millaisia kokemuksia heillä on jäänyt omasta lapsuuden kodistaan. Ennen lapsen syntymää tärkeää on myös että vanhemmat kertoisivat toisilleen omista odotuksistaan ja toiveistaan tulevaa vanhemmuutta ajatellen. Myös mieltä painavista peloista olisi hyvä kertoa puolisolle odotusaikana. (Hermanson 2007, 49.)

Tämä on vaikutuksessa siis myös lapsen tunne-ilmapiirin syntymiselle myönteisesti. Synnyttyään lapsi kohtaa vanhempansa ensimmäistä kertaa. Vauvan kannalta tilanne on ihanteellinen, kun häntä odottamassa on molemmat vanhemmat. Kun lapsi syntyy, vuorovaikutussuhteet muuttuvat perheessä. Jatkuva huomiota vaativa lapsi verottaa vanhempien välistä suhdetta. Kuitenkin vanhemmat, jotka ovat sitoutuneita toisiinsa luovat parhaan mahdollisen turvan lapselleen. (Salminen 2005, 15-16.)

Nykyaikana käsitys elämänikäisestä kumppanuudesta on muuttunut hyvinkin kyseenalaiseksi, mutta siihen meidän tulisi pyrkiä ajatellessamme hyvää vanhemmuutta. Olisi tärkeää, että vanhemmat asettaisivat kestävänsä parisuhteen tavoitteekseen ja että he ymmärtäisivät sen olevan myös vanhemmuuden tärkein voimavara. Hyvä parisuhde ja vanhempien keskinäinen suhde antaa voimaa myös lapsen kasvulle. Yhteiskunnan antaman tuen lisäksi voimme jokainen itse tukea omaa vanhemmuuttamme. Kumppanin valinnalla on äärettömän suuri vaikutus myös siihen, miten hyvin vanhemmuus toimii, sillä aito rakkaus äidin ja isän välillä aloittaa rakkauden lapseen. (Sihvola 2002, 42-43.) Valtava uhka pikkulapsiperheessä on perheen hajoaminen. Esimerkiksi 90-luvuilla oli jo 10 prosenttia avioliitoista hajonnut neljässä vuodessa. (Salminen 2005, 18.) Jokaisen vastuulla on siis itse ensisijaisesti tukea omaa vanhemmuuttaan. Täytyy olla valmis tekemään työtä parisuhteen eteen. Oman ja kumppanin hyvinvoinnista huolehtiminen ovat juuri näitä asioita, mihin itsekkin täytyisi panostaa. Luovuttaminen liian helposti ei kannata.

3.2 Elämää lapsen syntymän jälkeen

Lapsen syntyessä oikeastaan vasta aletaan opetella vanhemmuutta. Suhde lapseen ja vastuu hänestä ovat vanhemmuuden lähtökohtia. Lapsen saaminen on elinikäinen ja peruuttamaton seikkailu. Jokaisen äidin ja isän omalla taustalla ja lapsuudessa koetuilla asioilla on merkitystä, miten omaa vanhemmuuttaan aletaan toteuttaa. Helppointa tietenkin on jos kokee oman lapsuutensa miellyttävänä muistona, johon sisältyy lempeyttä ja hyviä hoivakokemuksia. Tällöin myös ihmisellä on alitajuisesti sisäänrakennettu toimintamalli jonka avulla myös omalle lapselle osaa antaa hänen kaipaamansa turvaa ja hellyyttä. Kuitenkin vaikka vanhemmat olisivat kokeneet omassa lapsuudessaan vaikeita asioita, se ei ole este hyvänä vanhempana olemiselle omassa elämässä. Ihminen kykenee kääntämät heikot puolet voitoksi, mikäli vaikeista asioista kykenee puhumaan ja selviämään niiden ylitse. (Hermanson 2007, 49.) Jos ei itse ole omassa lapsuudessaan saanut kokea riittävän läsnä olevaa ja turvallista vanhemmuutta, voidaan sanoa, että ihminen ei ole saanut kunnollisia eväitä vanhemmuuteen. Kuitenkin vahvuuden voi löytää itse heikkoudesta. Vanhemman olisi tärkeää myöntää itselleen omat heikkoutensa olla vanhempana. Jos tuntee olevansa riittämätön ja voimaton, sen myöntäminen on sallittua ja suotavaa. Kun vanhempi on valmis kohtaamaan omat heikkoutensa, hänellä on sitä paremmat mahdollisuudet kasvaa kohti parempaa vanhemmuutta. (Kristeri 2002, 10-11.)

Vanhemmuus tuo mukanaan paljon ihmiselämän kauneimpia asioita, esimerkiksi ihminen voi tuntea kuuluvansa ja kiinnittyvänsä johonkin keskellä maailman kaaosta. Vanhemmuus kohtaa kuitenkin myös ihmiselämän raadollisuuden. Vanhempana ihminen voi joutua kohtaamaan äärimmäisen haastavia asioita lapsen elämän kautta. Lapsi saattaa sairastua vakavasti, tai hän voi joutua kiusatuksi. Vanhempana oleminen tällaisissa tilanteissa on äärimmäisen haastavaa. (Hiilamo 2003, 13-14.)

Hormonit, jotka ohjaavat ajatuksia ja tunteita ovat paljolti vaikuttamassa naisen muuttuessa äidiksi. Nainen myös fyysisesti synnyttää lapsen ja tällöin hormonitason muutoksen voivat heilahdella hyvinkin paljon. Varsinkin jos synnytyksessä ilmenee jotain hankaluuksia. Tällöin tuore äiti voi kokea esimerkiksi jotenkin epäonnistuneensa. Tärkeää olisi että äiti uskaltaisi jutella synnytyksessä mukana olleiden kättilöiden ja lääkäreiden kanssa tilanteesta. Juuri tämän vuoksi synnytyssairaalassa järjestetäänkin usein tilaisuus missä uunituoreet vanhemmat voivat jutella heitä auttamassa olleiden työntekijöiden kanssa omista tuntemuksistaan. Myös neuvola on oiva paikka, missä tämänkaltaiset asiat voi ottaa puheeksi. (Hermanson 2007, 50.)

Muutos miehestä isäksi tapahtuu vähitellen isän hoitaessa lasta. Isyyteen kasvaminen vaatii onnistumisen kokemuksia ja hyviä hetkiä joiden kautta kiintymys lapseen muodostuu. Useimmiten vasta konkreettisesti vauvan syntymän jälkeen lapsi tulee kunnolla todeksi isälleen. (Hermanson 2007, 50.) Isä on korvaamaton perheen hyvinvoinnille. Aluksi äidille voi olla vaikeaa antaa lapsi myös muiden hoidettavaksi, mutta varsinkin isän tulisi saada myös hoitaa lasta. Isän läsnäolo lapsen elämässä on tärkeää ja varsinkin myöhemmässä vaiheessa lapsi voi tuntea olonsa turvallisiksi kun lähellä on monta aikuista lähellä, jotka rakastavat häntä. (Nylander 2002, 335-336.) Isän olisi hyvä olla mukana vauvan elämän ensimetreiltä lähtien jos mahdollista. Isyytymisen tarkoituksena onkin, että isällä olisi mahdollisuus aloittaa tutustuminen lapseen. Tämä läsnäolo lapsen elämässä vahvistaa isän ja lapsen välistä koko elämänmittaista kiintymystä. (Hermanson 2007, 56.)

Elämää lapsen syntymän jälkeen ei voi etukäteen konkreettisesti kuvitella ja tietää, että millaista se sitten oikeasti onkaan. Moni vanhempi ei esimerkiksi osaa kuvitella etukäteen, miten paljon työtä oikeasti vauvan hoidossa on. Lapsi ei välttämättä anna nukkua vaan vanhemman yöunet keskeytyvät toistamiseen. Vauva vaatii jatkuvaa huomiota, joten aikuinen ei enää saakaan vain yhtäkkiä lähteä vaikkapa lenkille niin kuin ennen on tottunut. Lapsesta huolehtivan aikuisen on oltava jatkuvassa valmiudessa huolehtimaan vauvan tarpeista. (Hermanson 2007, 56.)

Hermanson (2007, 49) kirjoittaa, että perheen arki voi tehdä täyskäännöksen lapsen syntymän jälkeen. Totutut rutiinit laitetaan uuteen järjestykseen ja tämä voi aiheuttaa pulmatilanteita pariskunnan välissä. Tärkeintä olisi että keskusteluyhteys äidin ja isän välillä säilyisi ja tunteista pystyttäisiin puhumaan. Myös uuden tulokkaan hoitoon ja huolenpitoon saattaa liittyä ristiriitaisia tuntemuksia. Tunteeko äiti saavansa tarpeeksi isän apua ja huomiota ja huomaako äiti isän yritteliäisyyden ja aktiivisen halun olla mukana vauvan hoidossa? Myös naiseuden ja mieheyden roolit muuttuvat ja uusi tilanne vaatii aikaa ja totuttelua, että nämä roolit yhdistyvät äitiyden ja isyyden kanssa.

Vanhempien kannattaisi asennoitua synnytyksen jälkeiseen aikaan siten että kaikki muut ”työt” saavat nyt hetkeksi jäädä odottamaan sopivaa hetkeä. Etukäteen ei voi yhtään tietää onko vauva itkuinen, sairasteleeko hän paljon vai onko hän ns. helppo vauva? (Hermanson 2007, 49.) Synnytys ja sen jälkeinen aika tuo mukanaan paljon uutta tuoreen äidin tunne-elämään. Vähitellen äiti ymmärtää todellisuuden ja sen, miten paljon lapsi oikeasti vaatii. Joskus saattaakin käydä niin, että äiti alkaa tuntea voivansa huonosti henkisesti. Puhutaankin Baby-bluesista, joka ilmenee tavallisesti noin kolmen päivän jälkeen synnytyksestä. Kuitenkin jos kyseessä on juuri normaali synnytyksen jälkeinen Baby Blues, voivat pahan olon tuntemukset kadota hyvinkin nopeasti ja äiti voi taas alkaa säteillä onnellisuudesta lapsensa tähden. Tällaisissa tilanteissa äiti tarvitsee vain lepoa ja huolenpitoa läheisiltään. (Nylander 2002, 89-90.)

3.3 Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen

Rönkän ja Kinnusen (2002) kirjassa *Perhe ja vanhemmuus, suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen* puhutaan työelämän ja lapsiperheen arjen haasteista. Kinnusen ja Maunon (2002, 104-105) artikkelissa käsitellään, että työ on hyvin monenlaisessa vaikutuksessa vanhemmuuteen. Työ voi ensinnäkin olla yksi osasy, miksi vanhemmuuteen ryhdytään nykyään paljon vanhemmalla iällä. Kaikille lapset ja vanhemmuus ei ole enää itsestään selvyy, mitä se ennen ehkä oli. Perheen perustamisen ajankohtaa suunnitellaan ja sopivaa tilannetta harkitaan. Elämässä odotetaan sopivaa hetkeä ja lapsia aletaan hankkia vasta kun opiskelut ovat ohi ja työelämässäkin jo päästy hiukan eteenpäin. Työ vie luonnollisesti myös paljon aikaa perheen ajalta. Tutkimustiedon perusteella onkin todettu, että ajan määrää perheen parissa ei voi korvata laadulla. Jos on paljon poissa perheen ja lasten luota, lapsen kehitykselle tärkeät huolenpidon ja turvallisuuden ilmapiiri eivät toteudu parhaalla mahdollisella tavalla. Työ vaikuttaa myös siten perheen arkeen, että vanhempi voi helposti siirtää tunnetilansa työpaikalta kotiin. Eli jos töissä on mennyt hyvin, myös kotona todennäköisesti asiat sujuvat hyvin. Jos taas töissä on ollut huono päivä, olotila saattaa helposti siirtyä mukana kotiin.

Yhteiskuntamme tulisi kaikin keinoin suojella pienten lasten vanhempia liialliselta stressiltä. Jos jatkamme samaa tahtia ja puristamme nuoret äidit ja isät niin tiukalle talouselämän tarpeilla ja ammatillisella uralla, tilanne perheissä pahenee. Heillä ole riittävästi aikaa omistautua omalle perheelleen ja vanhemmuudelle ja tällöin he itse kärsivät siitä tolkkottomasti, mutta vielä enemmän siitä kärsivät heidän lapsensa. (Sinkkonen 2008, 18.)

Toisaalta aikuinen ihminen tarvitsee myös työtä. Työn kautta saa kokea olevansa tärkeä ja sen kautta muodostuu useimmiten myös sosiaalisia suhteita, jotka ovat elintärkeitä. Kuitenkin työlle pitäisi vetää tietty raja, ettei se aloita valtaamaan aikaa, joka on varattu perheelle. Nyky-ajan työelämässä ovat läsnä kilpailu, kiire, tehokkuusvaatimukset ja rahantavoittelu. Tämä lisää luonnollisesti riskiä, että lapsen ja vanhemman välille muodostuu tietynlainen kuilu. (Sihvola 2002, 115.)

Puroilan (2004, 7) mukaan Sauli ja Kainulainen (2001) kertovat osan lapsiperheistä kärsivän pitkään jatkuneesta työttömyydestä, toisten ollessa täysin uupuneita ylityöllistymisen vuoksi. Työelämän vaatimuksien kiristymisenä näkyy fyysisen ja psyykkisen kuormituksen lisääntyminen, sekä kilpailun kiristyminen. Tutkimustulosten perusteella pikkulapsiperheiden vanhemmat tekevät lapsettomia ihmisiä enemmän töitä. Sihvola (2002, 120-121) kehottaakin vanhempia olemaan rohkea työelämässä lastensa puolesta. Eli kohtuulliseen aikaan tapahtuvaa kotiinlähtöä ei tarvitse hävetä ja syyllisyyttä ei tarvitse tuntea jos lasta jää hoitamaan kotiin. Uuvuttavaan työkierteeseen ei saa lähteä mukaan vaan esimiehelle voi kertoa, että lasten ja perheen hyvinvoinnista ei tingitä. Esimiehelle on hyvä tuoda myös julki, että on myös työpaikan etu, jos löytyy sopiva balanssi näiden kahden välillä.

Saadessaan tietää tulevasta perheenisäyksestä, monelle saattaa tulla mieleen myös isomman asunnon hankkiminen tai vaikkapa oman talon rakentaminen. Vaikka vanhemmista toisella olisikin vakituinen työpaikka, työttömyyden riski on olemassa. Suuren taloudellisen riskin ottamista kannattaa miettiä todella tarkasti ja huomioida kaikki mahdolliset seikat, mitä vastaan voi tulla. Esimerkiksi sairastuminen. (Hermanson 2007, 56.)

Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen on jatkuva kiistanaihe ja siihen ei ole ollut vielä näkyvillä parannuksen merkkejä yhteiskuntatasolla. Työpäivät ovat pitkiä ja valinnanvaraa työntekijöillä ei juuri ole. Kaikesta laskun maksaa lapset, jotka eivät saa olla tarpeeksi kotona äidin ja isän kanssa. (Sihvola 2002, 115.)

3.4 Vanhemmuuden vaikutukset parisuhteessa

Lapsen syntymä muuttaa vanhempien välistä parisuhdetta. Vaikka yhteinen lapsi yhdistää kahta ihmistä enemmän kuin mikään muu, silti lapsen syntymä on oikeastaan riskialteinta aikaa parisuhteelle. Tunteet voivat heilahdella ääripäästä toiseen ja ne voivat olla aivan uusia, ennen kokemattomia. (Hermanson 2007, 63-65.)

Vanhemmilla voi olla tietynlainen visio itsestään tai kumppanistaan vanhempana. Jos oletettu visio ei olekaan todellisuudessa sitä, voivat kumppanit alkaa helposti näkemään vaan virheitä toisissaan. Kotona lasta hoitava aikuinen voi tuntea olonsa yksinäiseksi ja katkeraksikin, mikäli aikuiskontakteja ei ole. Työssä käyvä puoliso taas voi tuntea narkästystä siitä että raskaan työpäivän päätteeksi saa vielä kotona kuunnella miten väsynyt esimerkiksi äiti on, vaikka hän saa olla kotona! Yövalvomisten aiheuttama väsymys myös kulkee jatkuvasti taustalla. (Hermanson 2007, 63-65.)

Vanhempien tulisi saada silloin tällöin keskittyä vain toisiinsa. Kahdenkeskiset hyvät hetket ovat elintärkeitä. Silloin voidaan vaikka yhdessä muistella parisuhteen alkuaikoja ja sitä huumaa toisessa, mitä joskus koki ja kokee edelleen. Väsyneenä ollessaan vanhempi helposti kiukustuu myös aviopuolisolle. Tällöin molemmat vanhemmat voivat alkaa väsyä toisiinsa. Suurimpana vaarana voikin olla, että puoliset alkavat etäännyä toisistaan. Kun molemmat vanhemmat tykkäävät toisistaan ja kun he viihtyvät yhdessä, arjen pyörittäminen on huomattavasti helpompaa. Yhteisen kahdenkeskisen ajan löytämiselle onkin lähiverkoston tarjoama apu elintärkeää. (Salminen 2005, 19.) Lapsen synnyttyä perheeseen, vanhemman ei myöskään missään tapauksessa saisi luopua omasta sisimmästään. Esimerkiksi omia harrastuksia voi vähentää, mutta kokonaan niistä ei tarvitse jättää. Äidit ja isät tarvitsevat myös aikaa olla ihan yksikseen, mutta myös kahden. (Frost 2006, 206.) Vanhemman tulee hoitaa ja huolehtia itsestään. Täten vanhempi myös "auttaa" omaa lastaan. Tärkeää myös olisi, että vanhempi keskustelisi myös muiden samassa tilanteessa olevien kanssa. Asioista on aina hyvä puhua. (Kristeri 2002, 11.)

4 VANHEMPIEN TUKEMINEN

4.1 Vanhemmuuden tukeminen osana neuvolatyötä

Neurolapalvelut ovat lähes jokaisen suomalaisen pikkulapsiperheen käytössä. Erityisesti perheissä missä syrjäytymisen riski on korkea, myös lasten ja vanhemmuuden ongelmat kärjistyvät. Vanhemmuuteen kasvaminen ei silti ole ainoastaan näiden perheiden haasteena vaan se voi olla pulmallista kaikissa perheissä. (Kekkonen 2004, 3.) Äitiysneuvolaan tulisi hakeutua ennen neljännen raskauskuukauden päättymistä, mikäli on halukas saamaan äitiysavustuksen. Muuten kuitenkin asiointi neuvolassa on maksutonta ja vapaaehtoista. (Hermanson 2007, 203.)

Palvelujen sisältö ja taso vaihtelee paljon eri kunnissa, sillä 90-luvun alkupuolella saatiin melko itsenäisesti päättää kunnissa mitä palvelut pitävät sisällään. Neurolakäyntien ajankohdista ja tarkastusten sisällöstä päätetään myös paikkakunnittain. Vaikka rutiinitarkastukset luovat perustaa neuvolatyölle, tarkoituksena ei ole kangistua kaavoihin. Työntekijät pyrkivät joustavuuteen ja pitkäjänteisyyteen. Perheen omia valintoja kunnioitetaan, kuitenkin lapsen etua ensisijaisesti ajatellen. Neurolan puolesta odotusaikana vanhemmille tarjotaan perhevalmennusta. Kotikäynti tehdään aina lapsen syntymän jälkeen ja myös tarvittaessa useammin, tilanteen sitä vaatiessa. (Hermanson 2007, 203.)

Perhevalmennus on ohjausta ja valmennusta lasta odottaville, synnyttävälle ja kasvattaville perheille. Perhevalmennusta järjestetään pienryhmätoimintana ja sen sisältö vaihtelee kuitenkin paljon. Perhevalmennusta pitävät terveydenhoitajat ja mukana voi myös olla muuta henkilöstöä, kuten perheohjaaja. Useiden kyselyjen pohjalta juuri vanhemmuudesta puhuminen on koettu erityisen tärkeäksi. (Haapio, Koski, Koski, Paavilainen 2009, 12.)

Tavoitteena perhevalmennuksessa on vanhempien tukeminen, että he kykenisivät huolehtimaan vanhemmuuden perustehtävästä, eli lapsen hyvinvoinnista. Pienryhmissä on mukana sekä äitejä, että isiä. Keskustelun aiheet liittyvät

raskauteen, synnytykseen, imetykseen, ja yleisesti vauvan hoitoon. Myös kasvu isäksi ja äidiksi on olennainen osa perhevalmennuksen sisältöä. Äitiyshuolto suosittelee, että myös vähemmistöryhmillä tulisi olla oikeus perhevalmennukseen heidän kulttuurinsa ja kielensä huomioiden. Toimintamallit sosiaali- ja terveyspalveluissa eivät aina välttämättä kohtaa maahanmuuttajien tarpeita. Monikulttuurisissa perhevalmennustilanteissa vuorovaikutustilanteet ohjaajien ja osallistujien välissä voivat olla hyvinkin haasteellisia. Syynä tähän ovat juuri yhteisen kielen puuttumisesta johtuva huono kommunikaatio ja tulkkaukseen liittyvät vaikeudet. (Koski, 2007, 10-13.)

Perheasianneuvottelukeskukset ovat perehtyneet auttamaan vanhempia parisuhdeongelmissa. Kriisitilanteissa vanhemmat voivat tulla keskustelemaan ja ongelmiin pyritään löytämään ratkaisuja juuri terapeutin keskustelun kautta, myös sielunhoidollinen puoli huomioiden. Vaikka neuvottelukeskukset ovat osa Suomen luterilaisen kirkon palveluja, uskontoa ei tuoda esiin, ellei perhe sitä itse halua. Keskustelemaan voi mennä yksin, tai kumppanin kanssa tai koko perheen kanssa. (Hermanson 2007, 207.)

4.2 Neuvolassa työskentelevät perheen ja vanhemmuuden asiantuntijat

Neuvolan työntekijöinä toimivat terveydenhoitajat, joista osalla on myös kättilön koulutus. Tukena terveydenhoitajilla ovat puheterapeutti, fysioterapeutti, psykologi ja perheohjaajat. Näiden tukiverkostotahojen luokse yleensä ohjataan terveydenhoitajan tai lääkärin kehottamana. (Hermanson 2007, 204.) Perheohjaajan tukea tarvitaan, kun perheen tukeminen edellyttää toistuvia ja pitkäkestoisia kotikäyntejä. Perheohjaaja tukee ja edistää perheiden elämänhallintaa vaikeissa tilanteissa. (Leinonen 2010, 19.) Lääkärit työskentelevät useimmiten osa-aikaisesti neuvolassa, päätoimisesti he työskentelevät terveyskeskuksen sairausvastaanotossa. Lääkärin tehtävänä on enimmäkseen erilaisten poikkeavuuksien havaitseminen, sillä heidät on koulutettu huomaamaan erilaisia sairauksia ja löytämään niille sopivat hoitomuodot. Sosiaalityöntekijöiden kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Neuvolan terveydenhoitajia voisi luonnehtia lapsiperheen arjen ammattilaisiksi, sekä terveydenhoidon asiantuntijoiksi. He tietävät koulutukseltaan enemmän lapsen kasvatuksesta, terveellisistä ravintosuosituksista ja ylipäättään terveen lapsen hoitamisesta, kuin esimerkiksi lääkärit. Tietenkin lääkärit voivat olla lisäkoulutautuneita neuvolassa työskentelyyn. (Hermanson 2007, 204.)

4.3 Neuvolatyön tavoitteena selkeästi myös vanhemmuuden tukeminen

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut oppaan nimeltään Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Oppaasta käy ilmi, että tavoitteita lastenneuvolatoiminnalla on perheiden hyvinvoinnin parantaminen. Erityisesti tulisi huomioida perheet, joissa tarvitaan erityistä tukea. Tavoitteena on myös saada tulevien sukupolvien vanhemmuuden ja terveyden voimavarat paremmalle tolalle kuin nykyään. Lastenneuvola toiminnan tavoitteena on selkeästi vanhemmuuden tukeminen. Tukemisen tulisi kohdistua lapsen terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtimisen lisäksi lapsen vanhempiin ja heidän kykyihinsä toimia vanhempana. Vanhemmista tulisi huolehtia siten, että he saisivat myönteisen käsityksen itsestään

vanhempana ja että he kykenisivät muodostamaan mahdollisimman varhain kiintymyssuhteen omaan lapseensa.

Parisuhteen hyvinvointiin tähdätään, että äidit ja isät pystyvät toteuttamaan vanhemmuuttaan ja täten huolehtimaan lapsen hyvinvoinnista ja kehityksestä. Tärkeänä tehtävä on myös varhainen puuttuminen lapsen tai perheen vääränsuuntaiseen kehitykseen ja täten perheen ohjaaminen muihin tarvittaville asiantuntijoille. Perheen omat voimavarat ja kuormittavat tekijät tulisi olla vanhempien tiedossa. Muiden vanhempien vertaistuki tulisi myös olla saatavana, sekä vanhemmilla tulisi olla vaikutusmahdollisuuksia neuvolapalveluiden kehittämiseen. Neuvolapalvelut tulisi koordinoida osaksi kokonaista perhepalveluverkostoa. Moniammatillinen yhteistyö tulee olla perheiden tavoitettavissa, sekä uusia toimintamalleja on kyettävä luomaan moniongelmaisten perheiden avuksi. (Hermanson 2007, 202.)

4.4 Ennaltaehkäisevä perhetyö osana neuvolan toimintaa

Lapsuudessa ja nuoruudessa muodostunut ”perusta” määrittää ihmisen hyvinvointia koko hänen elämänsä ajan. Jotta tämä perusta saataisiin mahdollisimman kestäväksi, tarvitsemme yhteistä vastuuta lasten kasvattamisesta ja turvallisuudesta. Yhteinen vastuu muodostuu vanhempien, perheiden aikuisten ja sosiaali- ja terveydenhuollossa työskentelevien ihmisten yhteistyöstä. Tämä yhteistyö vaatii työtä ja sinnikkyyttä pitkään, mutta on ehkä ainoa mahdollisuus. (Salminen 2005, 10.)

Ennaltaehkäisevä perhetyö tähtää siihen, että perhe kykenee selviämään eteenpäin vaikeasta tilanteesta. Perhetyöhön voivat ottaa yhteyttä myös itse vanhemmat, esimerkiksi jos äiti tuntee olonsa voimattomaksi. (Hermanson 2007, 206.)

Moniammatillisessa perhetyössä indikaattorit voivat olla hyvin monen tyyppisiä. Esimerkiksi vanhempien jaksamattomuuteen liittyvät ongelmat, vaikeudet arjen hallinnassa, psyykinen sairaus jollakin perheenjäsenellä, äidin masentuneisuus tai ongelmat vuorovaikutuksessa. Kuten myös yksinhuoltaja- tai suurperheet, päihdeperheet, teiniäidit, sekä perheet joilla ongelmat siirtyvät sukupolvilta toisille. Jos lapsella on pitkäaikaissairautta tai itkuisuutta ja univaikeuksia, voi moniammatillisesta perhetyöstä löytyä apu- ja tukikeinot. Perheohjaaja tukee ja vahvistaa työssään perheen toimintakykyä. Perhetyön tavoitteet määritellään yhdessä asiakkaan kanssa. Ennaltaehkäisevää perhetyötä voidaan tehdä perheen kodissa lyhytaikaisessa elämänmuutostilanteissa tukemalla perheen hyvinvointia. Perhettä autetaan löytämään voimavaroja omasta elämästään. (Yli-Krekola, Tumpula ja Silvola 2010.)

Perheohjaaja toimii työssään perheen lähiverkoston kanssa. Tavoitteena on hyvinvoiva lapsi ja voimaatunut vanhempi. Perheohjaaja kohtaa, havainnoi ja toimii myös kuuntelijana. Hän arvioi, neuvoo ja myös tarvittaessa puuttuu tilanteisiin perheessä. Perheohjaaja kulkee rinnalla perheen kanssa ongelmatilanteissa. Ennaltaehkäisevässä perhetyössä perheohjaaja tekee kotikäynnit vauvaperheisiin, kartoittaa perheen kokonaistilannetta erilaisten kaavakkeiden ja lomakkeiden avulla. Hän järjestää keskusteluaikaa, perhetapaamisia ja kotikäyntejä. Perheohjaajan tehtäviin kuuluu myös säännöllinen osallistuminen tiimityöskentelyyn ja moniammatilliseen yhdessä tehtyyn työhön. Kotikäyntejä tehdään myös parityöskentelynä. (Yli-Krekola, Tumpula ja Silvola 2010.)

Ennaltaehkäisevässä perhetyössä on käytössä myös paljon erilaisia menetelmiä. On olemassa roolikarttoja, kortteja ja elämänjanoja. Perheohjaaja käyttää voimavara- ja ratkaisukeskeistä ajattelua, sekä dialogisuutta. Työhön kuuluu myös ohjausta ja neuvontaa, huolen puheeksi ottamista. (Yli-Krekola, Tumpula ja Silvola 2010.)

Perhetyön prosessi. Huoli perheen tilanteesta voi herätä asiakastapaamisen tai esimerkiksi EPDS- seulan, eli äidin mielialaan liittyvän seulan tulosten yhteydessä. Saadessaan luvan asiakasperheeltä, työntekijä voi tuoda perheen tilanteen moniammatilliseen tiimikokoukseen, jossa asiaa käsitellään huomioiden perheen tilanne, voimavarat ja tarpeet. Tiimipalaverissa mietitään, että mikä palvelumuoto olisi paras mahdollinen ratkaisu tämän perheen kannalta. Löytyisikö apua perhetyöstä tai esimerkiksi kotihoidosta tai perheneuvolasta? Vaikeimmissa tilanteissa tehdään myös yleensä lastensuojeluilmoitus, lapsen etua ajatellen. (Leinonen 2010, 28.)

Perhetyön prosessi alkaa kartoituskäynneillä. Tärkeää on, että perheen avuntarpeeseen reagoidaan mahdollisimman nopeasti. Kun palvelun tarvetta arvioidaan, huomioidaan erityisesti perheen oma näkemys tilanteesta ja heidän näkemys muutoksen tarpeesta. Kartoituskäynneillä selvitetään myös perheen motivaatiota ja varmistetaan edelleen, että onko lupa perheeltä viedä perheen asiat moniammatillisen tiimin käsiteltäväksi. Tiimikokouksessa yhdessä mietitään perheen näkemyksiä kunnioittaen mahdollisia jatkotyöskentelymuotoja. Ehdotukset esitellään perheelle yleensä terveydenhoitaja- perheohjaaja työparina. (Leinonen 2010, 28.)

Perheen saadessa moniammatillisen tiimin ehdotukset, laaditaan perhetyön tarkempi suunnitelma. Suunnitelma on kirjallinen ja se tehdään yhdessä perheen kanssa huomioiden perheen tilanne, tuki ja tarpeet. Perhetyön tapaamiskäyntien aikataulusta sovitaan myös yhdessä perheen kanssa huomioiden arki ja totut rutinit, sekä muut perheen aikataulut. Myös isän läsnäolo huomioidaan. (Leinonen 2010, 29.)

Seurantatiimi kokoontuu taas jälleen käymään yhdessä moniammatillisesti läpi perheen tilannetta. Tiimissä käsitellään esimerkiksi onko tavoitteissa päästy eteenpäin. Myös perhe voi olla mukana seurantatiimissä keskustelemassa. Perhetyön prosessin aikana, asiakasperheen kanssa käydään keskustelua jatkuvasti. Työtä arvioidaan myös sopimalla perheen kanssa esimerkiksi kahden tai kolmen kuukauden välein tapahtuvat arviointitapaamiset. Arviointitapaamisella käyty keskustelu kirjataan ylös. Seurantatiimin ehdotelmat ja arviointitapaamisella

käytyjen keskusteluiden pohjalta mietitään taas perheen tukemiseen liittyviä jakosuunnitelmia ja milloin perhetyö mahdollisesti voisi päättyä. (Leinonen 2010, 29.)

Tärkeää on, että perheelle annetaan reilusti aikaa valmistautua perhetyön päättymiseen. Perhetyö voidaan päättää kun perhetyölle asetetut tavoitteet ollaan saavutettu. Perhetyön päättymisvaiheessa pidetään loppuarviointi, jossa keskustellaan prosessin eri vaiheista. Perheenjäsenten palaute ja kokemukset perhetyöstä ovat myös hyvin tärkeitä asioita, jotka otetaan huomioon päättymisvaiheessa, kuten myös perheille annettava palaute. Loppuarviointikeskustelussa perheohjaajan mukana on myös terveydenhoitaja ja siellä tehdään myös suunnitelma ajatellen perheen jatkoa tulevaisuudessa. Yhteistyö perheen kanssa voi jatkua esimerkiksi tulevien neuvolakäyntien yhteydessä. (Leinonen 2010, 29.)

4.5 Perheneuvolan palvelut myös tukena vanhemmuuden haasteissa

Perheneuvola auttaa perheitä erilaisissa normaaliin elämään liittyvissä vaikeissa tilanteissa tai esim. vanhemmuuden vaatimusten käydessä ylivoimaiseksi. Perheneuvolassa etsitään yhdessä ratkaisuja ja keinoja ja perheen voimavaroja. Ongelmatilanteen kohdatessa olisi hyvä hakea apua, sillä omat ajatukset alkavat helposti kiertää samaa rataa ja silloin ongelma voi paisua isommaksi kuin se todellisuudessa onkaan. Usein jo pelkkä keskustelu auttaa näkemään asiat jo ihan toisin. (Ilmajoen perheneuvola, [viitattu 28.7.2010].)

Ulkopuolinen, luotettava ja ammattitaitoinen perhetyöntekijä voi nähdä tilanteen voimavarat paremmin kuin esim. perheen lähiverkoston ihmiset, vaikka tietenkin heidänkin tuki ja apu on ensisijaisen tärkeää. Perhetyöntekijä osaa kertoa mahdollisista tutkimuksista tai terapioiden, sekä erilaisista yhteistyötasoista vanhemmille, joidenka kanssa yhdessä mietitään, että olisiko jostain hyötyä perheen tilanteelle. (Ilmajoen perheneuvola, [viitattu 28.7.2010].)

Perheneuvolaan voi ottaa yhteyttä jos isänä ja äitinä jaksaminen huolestuttaa tai lasten kasvatukseen ja perheasioihin liittyvissä tilanteissa. Jos lapsella ei tahdo oikein sujua päiväkodissa tai ikätovereiden kanssa, voi perheneuvolaan ottaa yhteyttä. Myös perheen vaikeissa kriisitilanteissa, kuten menetyksien tai sairauksien kohdatessa tai perheen harkitessa avioeroa voi perheneuvolasta saada tarvittavaa tukea ja apua. Myös silloin, jos parisuhteessa ilmenee ongelmia. Mielestäni on erittäin ihanaa, että nämä palvelut ovat täysin maksuttomia. Ne ovat lakisääteisiä, luottamuksellisia, eli työntekijöillä on täysi vaitiolovelvollisuus ja myöskään lähetettä ei tarvita vaan perhe voi ottaa itse yhteyttä halutessaan. Myös lastenneuvolakäynneillä terveydenhoitaja voi suositella perheneuvolaa. (Ilmajoen perheneuvola, [viitattu 28.7.2010].)

Perheneuvolatoiminta kuuluu sosiaalilain alaisuuteen. Toimintaa järjestetään eri kunnissa tai kuntayhtymissä eri tavoilla. Yhteisinä tavoitteina on kuitenkin antaa ohjausta, neuvontaa, sekä auttaa kasvatukseen, kehitykseen tai perheiden ihmissuhteisiin liittyvissä pulmatilanteissa. Perheitä pyritään auttamaan ensin selvittämällä lapsen ja perheen kokonaistilannetta. Tämän jälkeen käytössä on erilaisia tuki- ja hoitomuotoja. Näitä ovat eri terapiamuodot, kuten perheterapia tai yksilöterapia lapselle, verkostoterapia, sekä vanhemmuuden hoitoa ja tukea. (Hermanson 2007, 204-205.)

Terveydenhoitajat ja lääkärit voivat neuvoa vanhempia ottamaan yhteyttä perheneuvolaan, mutta varsinaista lähetettä ei kirjoiteta. Ongelmallista onkin, että palveluja voi joutua jonottamaan. Kiireellisissä, esimerkiksi lapsen psyykkisen voinnin heikentyessä, voidaan lähete kirjoittaa lastenpsykiatriseen erikoishoitoon. (Hermanson 2007, 204-205.)

Perhe-neuvolat on tarkoitettu kaikkien lapsiperheiden käytettäväksi Suomessa. Viime vuosina kynnys hakea apua on selvästi madaltanut. Ihmiset haluavat tietoa enemmän ja avun hakemista ei koeta mitenkään häpeälliseksi tai pelottavaksi. Perheneuvolaan ilmoitaudutaan itse asiakkaaksi yleensä puhelimitse. Päivystäjä puhelimesta tulkitsee tilanteen ja arvio avuntarpeen kiireellisyyden. Perheneuvolan työtä voisi luonnehtia ennaltaehkäiseväksi, mutta myös korjaavaksi. Vanhemmat voivat hakea apua esimerkiksi parisuhteeseen liittyvissä

ongelmissa, mutta tällöinkin perheneuvolassa huomioidaan myös aina lapsen etu. Tyypillisiä asioita, minkä vuoksi perheneuvolaan hakeudutaan voivat olla: rahahuolet, vanhempien kiireisyys, vanhempien tukehduuttavan tuntuinen tilanne töissä, mielenterveysongelmat tai päihteet ja monet muut lapseen tai kasvatukseen liittyvät ongelmat. (Puroila 2004, 29-31.)

4.6 Varhaisen puuttumisen merkitys neuvolakäynneillä

Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan ongelmien ennaltaehkäisyä, mutta se voi myös olla korjaavaa toimintaa. Voidaan sanoa, että jos savua nousee, täytyy puuttua, vaikka liekkejä ei vielä näkyisikään. (Huhtanen 2004, 45-46.) Puhuttaessamme varhaisesta puuttumisesta, tarkoitamme aina prosessia. Ongelmiin ei ole olemassa lääkettä, joka auttaa sekunnissa. Ei ole olemassa myöskään mitään selkeää kaavaa, jonka avulla edetään. Ongelmatilanteet voivat olla hyvin monimutkaisia ja pitkittyneitä. Jotta ongelmiin pystytään puuttumaan, tarvitaan asiantuntijoita eri ammattikunnista ja perusteellista paneutumista perheen tilanteeseen. Preventio, eli ennaltaehkäisevä toiminta ja interventio, eli korjaava toiminta ovat varhaisen puuttumisen peruselementtejä. Varhaisen puuttumisen prosessin tulisi olla sidoksissa preventioon. (Huhtanen 2007, 29-30.)

Mikäli työntekijä huomaa huolen, olisi hyvä että hän keskustelisi siitä kollegoiden tai muiden asiantuntijoiden kanssa. Näin työntekijä saa varmistusta huolelleen. Huolen puheeksi ottaminen on ensisijaisen tärkeää. Työntekijä huolen huomatessaan voi ensin miettiä, että mitä hän itse sosiaalipalveluiden ohella voisi asialle tehdä. Jos tuntuu, että se ei riitä, tulisi kartoittaa lisätuen tarve ja saatavuus. Huolenaiheiden ratkaisemiseksi tarvitaankin eri asiantuntijoiden tiivistä yhteistyötä ja erilaisia tukipalvelumahdollisuuksia. On olemassa erilaisia huoliseuloja ja mittareita, joiden avulla huolen puheeksi ottaminen voi olla mielekkäämpää. Arvioidessaan huolta, tärkeää on tehdä havaintoja, jotka kohdistuvat lapseen, vanhemmuuteen ja kotiin. (Huhtanen 2004, 48.)

4.7 Perhekeskuksesta moniammatillista tukea perheille

Opinnäytetyössäni käsittelemä perhekeskus perustettiin vuonna 2004. Jo ennestään yhteistyötä toteuttaneet äitiysneuvola, lastenneuvola, perheneuvola ja terveyskeskuspsykologi alkoivat toimitilauudistuksen yhteydessä toteuttaa palveluitaan saman katon alla. Näin syntyi kyseinen perhekeskus. Perhekeskuksen yhteydessä voidaan puhua myös hyvinvointineuvolasta. Hyvinvointineuvolassa työskentelevän perhetyöntekijän työn lähtökohtia ovat vanhemmuuden, parisuhteen ja yleisesti vanhempien hyvinvoinnin tukeminen. Työmuotoja ovat kotikäynnit ja vertaisryhmien järjestäminen vanhemmille. (Leinonen 2010, 3- 8.)

Perhekeskuksessa yhdistyy äitiys- ja lastenneuvolan, varhaiskasvatuksen ja koulutoimen, sekä varhaisen tuen ja perhetyön palvelut. Perhekeskuksen tarkoituksena on edistää lasten hyvinvointia, sekä tukea vanhemmuutta. Tarkoituksena on ongelmien ennaltaehkäisy. Lapsiperheiden tarvitsemat keskeisimmät palvelut löytyvät saman katon alta perhekeskuksessa. Perhekeskuksessa toteutetaan moniammatillista yhteistyötä. (Viitala 2010.)

Moniammatillisessa yhteistyössä luodaan yhteistyöverkosta, jaetaan osaamista, sekä kehitetään uusia työ- ja toimintatapoja. Menettelytavoista ja yhteisistä pelisäännöistä sovitaan moniammatillisissa ryhmissä. (Huhtanen 2004, 85.) Varhaisen puuttumisen yksi keskeinen toiminnan piirre onkin moniammatillinen lähestymistapa (Huhtanen 2007, 30).

Eri asiantuntijoiden työskentely, jossa huomioidaan asiakkaan kokonaisuus, voidaan sanoa olevan moniammatillista yhteistyötä. Eri alojen asiantuntijoiden tietojen ja taitojen yhteen keräämistä asiakaslähtöisesti kutsutaan yhteiseksi tiedon prosessoinniksi. Tapauskohtainen tavoite rakennetaan vuorovaikutusprosessissa, kuten myös käsitys siitä mitä toimenpiteitä tullaan tarvitsemaan ongelman ratkaisemiseksi. (Yli-Krekola, Tumpula ja Silvola 2010.)

Moniammatillinen yhteistyö perustuu asiakaslähtöisyyteen ja yhteiseen tiedon ja näkökulmien kokoamiseen. Myös roolirajat voidaan ylittää ja verkostot huomioidaan. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, Yli-Krekolan, Tumpulan ja Silvolan 2010 mukaan.) Tiimillä tarkoitetaan hyvin toimivaa työryhmää (Helakorpi 2001, 57, Huhtasen 2004, 85 mukaan).

5 LAADULLINEN TUTKIMUS

5.1 Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan?

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kuvataan todellista elämää (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 161). Laadullisessa tutkimuksessa teoreettisen tiedon olemassaolo tutkittavasta aiheesta on välttämätöntä. Teoria antaa tutkimukselle viitekehyksen, tutkimuskokonaisuuden mieltämiseen. Empiirisessä tutkimuksessa on keskeistä, että tutkimukseen osallistuneiden yksittäisten henkilöiden henkilöllisyys ei tule paljastumaan. Tutkimuksen raportoinnissa voidaan käyttää alkuperäisiä lainauksia tutkimukseen osallistuneiden haastatteluista. Niiden tarkoitus on elävöittää tekstiä ja toimia esimerkkeinä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 17-22.)

Tämä tutkimus on toteutettu teemahaastatteluin. Teemahaastattelu tarkoittaa, että tutkija on valinnut etukäteen tutkimuksen keskeiset teemat ja suunnitellut niihin liittyvät tarkentavat kysymykset. Teemahaastattelujen tarkoituksena on tuoda esiin ihmisten tulkintoja asioista. (Järvi & Hurme 2001, 48, Tuomen & Sarajärven 2002 mukaan.) Aineiston riittävyys voidaan päätellä saturaation kautta. Se tarkoittaa aineiston kylläntymispistettä. Tilannetta, jolloin aineisto alkaa toistaa itseään. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 89.)

5.2 Lähtökohta, tavoitteet ja toteutus

Lähtökohtana tälle tutkimukselle oli oma kiinnostukseni sosionomina perheitä tukevaan työhön. Olin laatinut alustavan tutkimussuunnitelman, jonka esittelin työelämätahoni työntekijöille. Lopullinen idea tässä tutkimuksessa muotoutui, kun olimme yhdessä keskustelleet työelämätahoni neuvolan vastaavan henkilön ja muiden työntekijöiden kanssa. Työelämätahoni organisaation vastaava työntekijä huomasi, että perhekeskus- teeman mukaan liittäminen tähän tutkimukseen toisi sille enemmän tarkoitusta ja hyötyä myös itse organisaatiolle. Lopulliset tutkimuskysymykset muotoutuivat yhteisten keskustelun kautta neuvolan

työntekijöiden kanssa. Haastattelukysymykset myös katsottiin yhdessä työntekijöiden kanssa ja muotoiltiin sopivaan muotoon tutkimuskysymyksiä silmällä pitäen. Neuvolan työntekijät toimivat isona apuna haastateltavien perheiden löytämisessä. Jokaiselle neuvolassa asiakkaana olevalle perheelle tarjottiin mahdollisuutta osallistua haastatteluun. Työntekijät jakoivat laatimani kirjeen vanhemmille, jossa kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta ja myös eettisyyteen liittyvistä kysymyksistä. Perheet, jotka olivat kiinnostuneita osallistumaan haastatteluun, antoivat yhteystietonsa neuvolan työntekijöille. Tämän jälkeen sattumanvaraisesti listasta soitettiin vanhemmille ja sovittiin haastatteluajat.

Yhteensä tutkimuksen haastatteluihin osallistui kuusi pikkulapsiperheen äitiä ja mukana oli myös yksi isä, kaksi terveydenhoitajaa ja perheohjaaja. Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin. Haastattelut toteutettiin neuvolan tiloissa, rauhallisessa ympäristössä. Koin, että haastattelut oli tärkeää toteuttaa neuvolan tiloissa, sillä näin ollen haastateltava kykeni ehkä paremmin eläytymään kysymyksiin, jotka koskivat juuri neuvolaa. Osa perheen haastatteluista toteutettiin kuitenkin perheen kotona. Kodinomainen ympäristö taas auttoi vanhempaa ehkä paremmin eläytymään vanhemmuuteen liittyvissä kysymyksissä. Haastattelut nauhoitettiin, jonka jälkeen ne litteroitiin, eli purettiin tekstiksi.

Empiirisen aineiston kolmeksi pääteemaksi muodostui vanhemmuuden kokeminen, vanhempien kokemukset kyseisen neuvolan palveluista ja tuesta, sekä neuvolan työntekijöiden kokemukset vanhemmuudesta ja työstään pikkulapsiperheiden parissa. Näiden kolmen pääteeman alle muodostui jokaiseen pääteemaan liittyviä pienempiä teema-alueita.

Kirjeessä ja haastattelutilanteessa vanhemmille kerrottiin, että nauhat ja litteroinnit tullaan hävittämään, kun tutkimus valmistuu. Myös haastateltavien anonymiteetin säilymisestä kerrottiin sekä kirjeitse, että haastattelutilanteessa. Vanhemmalle oli tarkoitus luoda mahdollisimman turvallinen ja luottavainen olo tutkimusta kohtaan. Tarkoituksena oli tutkimusetiikan huomioiminen ja näin ollen myös luotettavien vastausten saaminen haastatteluista.

Tutkimustulokset analysoitiin käyttäen sisällön analyysiä. Sisällön analyysissä tutkija kuvaa haastattelujen sisältöä sanallisesti. Tutkija tulkitsee ja päättelee ja täten pyrkii etenemään haastattelujen antamasta tiedosta kohti syvällisempää näkemystä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 107). Tärkeää on, että analysoidessaan tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavia juuri heidän omasta näkökulmastaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 115.)

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Vanhemmuuden kokeminen

Ensimmäisessä tutkimustulos-osiossa käsitellään, että millaisia tuntemuksia alle kouluikäisen lapsen vanhempana oleminen herättää aikakaudellamme. Teemoiksi tässä tutkimustulos-osiossa muodostui vanhemmuus- ja sen herättämät tunteet, yhteiskunnan suhde vanhemmuuteen, perhe-elämän ja työn yhteensovittaminen ja arjen haasteet, sekä niistä selviytyminen vanhempana.

6.1.1 Vanhemmuus ja sen herättämät tunteet

Kysyessäni vanhemmilta niistä kuvitelmista ja ajatuksista liittyen vanhemmuuteen silloin, kun lapsia ei vielä ollut, jakaantuivat vastaukset kahtia. Puolet haastateltavista kertoi ajatelleensa vanhemmuuden paljon helpompana, mitä todellisuus sitten kuitenkin toi tullessaan.

No kyllähän ne paljon ruusuisempia ne kuvitelmat oli ennen esikoista ja sitten monta kertaa paheksui äitejä, jotka huusi lapsillensa ja ajatteli että kuinka voi pienelle lapselle huutaa taikka niinku käyttäytyä, mutta kyllä sen oman raadollisuutensa löysi sieltä äkkiä niin kyllä ne hermot palaa usein, mutta sitten on kyllä opetellut senkin taidon että osaa pyytää lapselta anteeksi.

äiti

Vanhemmuus ei ole mikään valmis paketti joka avautuu lapsen syntymän jälkeen. Lapsi kaikessa ihanuudessaan saattaakin olla todella haasteellinen. Vanhemman voimavarat joutuvatkin yllättävän paljon koetukselle ja arki voi muuttua paljon odotettua raskaammaksi. Vaikka aikuinen itse olisi työskennellyt oman ammattinsa puolesta kasvattajana lasten parissa, oma vanhemmuus on silti täysin eri asia.

Mä oon ollut päiväkodis töis, niin se niinku muokkaa sitä käsitystä vaikka sittemmin olen huomannut, on erittäin helppoa olla päiväkodintäti ja sanoa, että niin ja näin.

Äiti

Osa haastateltavista kertoi, etteivät olleet osanneet odottaa mitään erityistä tulevalta vanhemmuudelta. Iän vaikutus oli suuri kysyessäni ajatuksista vanhemmuudesta ennen lapsia. Ikä oli vaikuttanut esimerkiksi, että miten suunnitelmallisia heidän ajatuksensa olivat olleet ajatellessaan tulevaisuuttaan vanhempana.

Eräskin äiti kuvaili, että hänellä ei ollut mitään ennakko-odotuksia, sillä oli niin nuori. Myöskään kukaan ei ollut häntä mitenkään ”pelotellutkaan”. Tämän äiti koki hyvänä, sillä ensimmäinen lapsi sitten oli ollut vaikea vauva, sillä lapsi oli koliikkinen ja kärsi allergioista. Äiti kuvaili, että tavallaan oli hyvä, ettei mitään erityisiä ennakkoluuloja ollut, mihin oikeaa tilannetta olisi voinut sitten verrata.

Mä olin sen verran nuori ettei niinkun ajatellut sitä. En mä hirveesti lukenut mitään opuksia ja kavereista yks sai vähän mua ennemmin. Ei ollut mitään, mihin tavallaan verrata ja ensimmäinen lapsi oli allerginen ja koliikkinen että oli ehkä parempi ettei ollutkaan mitään sellaisia kuvitelmia.

äiti

Hieman iäkkäämpänä äidiksi tullut haastateltava kertoi, että hän oli kyllä aika hyvin osannut ennakoida tulevan. Hän sanoi olleensa aina hyvin kiinnostunut ja halunneensa lapsia jo melko nuoresta pitäen. Hän piti omia ajatuksiaan melko todenpitävinä sitten todellisuuden kanssa.

Tiedustelin haastatteluissa mistä haastateltavat olivat saaneet tietoa vanhemmuudesta ennen heidän ensimmäisen lapsensa syntymää tai lapsen syntymän jälkeen. Vastaukset olivat hyvin samansuuntaisia kaikilla. Perhesuhteiden ja oman perhetaustan merkitys nousi esiin. Vanhemmat kertoivat muistelleensa omaa lapsuuttaan ja omia vanhempiaan. Moni kertoi kysyneensä yleensä neuvoa askarruttavissa asioissa juuri omilta vanhemmiltaan tai sisarukseltaan. Tiedon saamisessa tärkeässä asemassa olivat olleet myös haastateltavien vanhempien ystävät, joilla oli omia lapsia.

Seuraavassa sitaatissa kuvastuu hyvin vanhemmuuden tuoma positiivinen vaikutus elämään.

No onhan tää nyt aika makeeta, et en mä tiä vaikee sanoo, mut äärimmäisen ylpeä.

isä

Kysyessäni vanhemmuuden herättämistä tunteista tunneskaalan laajuus tuli merkittävästi esiin. Ehdoton rakkaus omaan lapseen ja samalla vanhemmuuden äärimmäinen haasteellisuus nousivat esiin melkein jokaisessa haastattelussa. Haastateltavien vanhempien joukossa oli suurperheitä tai sitten perheessä oli vain yksi lapsi. Näyttikin siltä, että lapsimäärällä tuskin on vaikutusta haasteisiin. Yhtä lailla, perheissä joissa oli vähemmän lapsia, vanhemmuus koettiin olleen haasteellista. Vauva-elämän haasteellisuus tuli ilmi ja se koettiin verottavan eniten vanhemmuuden voimia. Huomion antaminen vauvan lisäksi muille lapsille äärettömän vaikeaa perheissä joissa oli useampi lapsi.

Jos nyt ajatellaan tällä hetkellä niin vauva on näin pieni ja muut on vähän isompia niin ehkä eniten on tiäksä se riittämättömyys. Vauva vie sulta melkein kaiken ajan ja sitten tuntuu että haluais hirveesti olla niitten toisten kans mut kun ei kertakaikkiaan repee.

äiti

Jokainen haastateltava vanhempi koki perhe-elämän positiiviseksi ja vanhemmuuden muuttaneen elämää positiivisempaan suuntaan. Vanhemmat olivat oikeastaan ihan yllättyneitä siitä, miten positiiviseksi he oman perhe-elämänsä kokivat. Saattoi olla, että vanhempi ei ollut koskaan pitänyt itseään kovin

”äidillisenä” ihmisenä tai joku oli ajatellut, ettei tule koskaan hankkimaan lapsia. Yhtäkkiä elämässä oli alkanut tuntua, että lapsi olisikin tervetullut ja se oli koettu äärimmäisen positiivisena muutoksena.

Ilo ja onni ja lapsen kasvun ja kehityksen seuraaminen olivat asioita mistä vanhemmat puhuivat. Eräs vanhempi mainitsi, että arjessa kulkee kuitenkin koko ajan mukana tietynlainen huoli jostain. Luultavasti sama pätee jokaiseen perheeseen.

6.1.2 Yhteiskunnan suhde vanhemmuuteen

Yksi selvityksen aihe tutkimuksessa oli, että millaisena vanhemmat näkevät yhteiskunnan suhtautumisen vanhemmuuteen. Lähes jokainen haastateltava (viisi seitsemästä vanhemmasta) mainitsi taloudellisen avustuksen vähäisyyden. Vanhemmat kertoivat esimerkkejä, kuten että jos hoitaa lasta kotona, niin tuki on pienempi kuin olisi peruspäivärahalla työttömänä. Vanhemmat kokivat, että lapsen hoitaminen kotona käy todellakin työstä. Yksi äideistä sanoi, että töissä on vähemmän tekemistä, kuin kotona. Moni kertoi elävänsä melko tiukalla. Monilla lapsiperheillä on myös asuntolaina ja osalla vielä voi olla opintolainojakin. Helpotusta tuo tietenkin, jos toinen vanhemmista käy töissä. Palkkaustaso ei kuitenkaan ole kovinkaan monella alalla mitenkään korkea.

No mun mielestä se on hassua, että jos on hoitovapaalla niin silloinhan sä säästät tosi paljon, esimerkiksi jos sä viet lapses päivähoitoon niin sehän maksaa kaupungille aika paljon, mutta se että sä hoidat lapses kotona niin sä et saa edes samaa jos sä olisit peruspäivärahalla työttömänä. Ja kun miettii tätä työmäärää niin ei täs kyllä lonkkaa vedetä..

äiti

Melkein kaikki vanhemmat ihmettelivät ns. yhteiskunnan logiikkaa, että miksi paljon puhutaan, että lapset olisi suotavaa kasvattaa kotona. Kuitenkaan sitä ei tueta riittävästi. Lapsilisään suhtauduttiin yleisesti positiivisesti, eikä kukaan nostanut sitä esiin. Lähinnä kotihoidon tuen pienuus mainittiin. Mahdollisuuteen olla kotona kolme vuotta, oltiin myös tyytyväisiä. Yksi vanhemmista kommentoikin asiaa niin, että se on myös toisaalta valintakysymys saada tuki riittämään.

Kyllähän nykyään valitetaan että ei voi jäädä kotiin, että kunsaa niin vähän rahaa, mutta se on sitten ihan valintakysymys, että sehän on titenkin siitä kiinni että haluatko sä luopua niistä sun etelänlomista.

äiti

Haastatteluissa mukana oli kaksi vanhempaa, joilla oli kokemusta yksinhuoltajuudesta. Toinen heistä koki yhteiskunnan ikään kuin kannustaneen lastentekoon, mutta siinä vaiheessa kun hän jäi yksinhuoltajaksi ja yhteiskunnan tuki olisi ollut enemmän kuin tervetullutta, hän huomasi todellisen ristiriidan. Toinen heistä kertoi kohdanneensa yksinhuoltajiin kohdistuvaa aliarvostusta. Hän kertoi, että esimerkiksi työhaastatteluissa hän oli kokenut, että kun yksinhuoltajuusasiasta alettiin keskustella, tunnelma työhaastattelussa muuttui heti negatiivisempaan suuntaan. Ovatko yksinhuoltajaperheet tosiaan heikommassa asemassa yhteiskunnassamme? Ajattelisi, että hyvinvointiyhteiskunnassamme ymmärrettäisiin joskus eron olevan pakkotilanne ja ainoa ratkaisu. Mieleeni herääkin kysymys, että miten paljon oikeasti kaikella muulla loppujen lopuksi onkaan merkitystä valituksi tulemiseen työpaikoilla, ammattitaidon ja työkokemuksen lisäksi?

Yksinhuoltajuuteen liittyen haastatteluista esiin nousi myös, että mitä tapahtuu jos yksinhuoltajana oleva äiti tai isä esimerkiksi sairastuu? Haastateltavista yksi kertoi, että hän oli alkanut sairastella, jonka jälkeen hän oli itseohjautuen järjestänyt lapselleen tukiperheen. Hän oli varmistanut tilanteen lapsen kannalta, jos hän itse vanhempana yllättäen menisi todella huonoon kuntoon. Mietin myös tätä, että miten moni yksinhuoltaja kykenee sairastuessaan miettimään näin paljon eteenpäin ja varautumaan vielä, että lapsella on kaikki hyvin jos jotain sattuu?

Vanhemmuuteen liittyy enemmän odotuksia nykyään. Vanhemmuuden koettiin muuttuneen vaativammaksi ja äidit kokivat että heiltä vaaditaan paljon. Myös kahdessa haastattelussa äidit kokivat, että kotona olevia äitejä ei arvosteta.

Vanhemmuus on tullut paljon vaativammaksi, ihmisistä halutaan vetää kaikki, mitä ikinä saadaan irti.

äiti

Nykyään vanhemmuudelta tavallaan odotetaan paljon enemmän mitä ennen vanhaan, odotetaan että pitäis revetä tuhanteen paikkaan, saatetaan monta kertaa kattoo että sä oot vain kotona.

äiti

Eräs vanhempi toi myös esiin, että enää vanhempien jaksamisesta puhuminen ei ole mikään tabu, vaan siitä uskalletaan jo puhua. Hän luonnehtikin vanhempana jaksamisen ennen vanhaan olleen itsestään selvyys. Jäin miettimään tätä, että miksi vanhempana jaksamisesta sitten puhutaan nykyään enemmän? Onko todellakin niin ettei ennen ajateltu jaksamista, eli kukaan ei tavallaan edes osannut ajatella, että todella voi olla että äiti tai isä väsyvät. Tuskin, luultavasti ennenkin äidit ja isät ovat yhtälailla väsyneet, jaksamattomuudesta ei vaan puhuttu. Mieleen tulee myös erilaiset hirmuteot, mitä perheissä on tapahtunut ja silloinkin taustalla on ollut vanhempien jaksamattomuus. Onneksi nykyään asiasta puhutaan.

6.1.3 Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen

Haastateltavista äideistä neljä kuudesta oli tällä hetkellä kotona ja kaksi heistä oli työelämässä. Kotona olevista äideistä osa oli äitiyslomalla, osa työttömänä tai sitten perheessä oli tehty päätös, että äiti jää hoitamaan lapsia kotiin. Lähes kaikki haastateltavista oli ollut kotona ainakin jonkin verran yli äitiysloman. He kertoivat ajatelleensa, että on lapsen kannalta mukavampi, että hän saa olla kotona tutussa ympäristössään. Haastateltavista vanhemmista suurin osa kuitenkin ajatteli työelämän olevan tarpeellista aikuiselle itselleen. Haastatteluissa tuli selkeästi esiin, että aikuinen tarvitsee myös omaikäistä seuraa.

Mä teen saman työmäärän kotona ja melkein enemmänkin kun mä oon päivät töis, että mä oon jotenkin paljon pirteämpi ja jotenkin sitä väsähti kuitenkin siinä kotona vaikka sitten kumminkin ajattelee, että lapselle se on mukavaa.

äiti

Esiin nousi myös, että pikkulapsiperheiden työpaikan tulisi olla joustava. Joissain perheissä oli tehty päätös, että äiti hoitaa lapset kotona. Kuitenkin tällöin miehen ammatti oli sellainen, että työajoissa on jouston varaa. Eli isä voi tulla käymään kotona esimerkiksi keskenpäivän tai jos äidillä on jotain menoa niin asiat pystytään hoitamaan.

Kaksi äideistä kertoi, että heidän työpaikoillaan oli työnantajan kanssa sovittu, että äiti saa aloittaa työt pienemmällä työprosentilla äidin palatessa takaisin töihin. Joustavuuden tärkeys ja merkitys tuli hyvin selkeästi esiin vanhempien haastatteluissa. Toinen äideistä, joilla oli tätä joustoa työpaikalla palasi töihin niin, että hän oli osittaisella hoitovapaalla. Tällöin vanhemmalla oli työtunteja maksimissaan 30 h viikossa, joten aikaa jäi myös kotiin.

Eräs vanhemmista kommentoikin asiaa, että Suomessa tehdään aivan liian vähän niin, että naiset saisivat valita pienemmän työprosentin. Hän oli toinen haastateltavista, kenen työpaikalla tämä oli mahdollista. Hän toi myös esiin

ihmetyksensä siitä, että miten vanhemmat, joiden työaika on kahdeksasta neljään ja jos on vielä pitkät työmatkat, saavat aikansa riittämään perheelle? Usein vielä työmatkoihin saattaa kulua tunti jos toinenkin. Kun lapsi haetaan hoidosta, kello onkin jo viisi ja nukkumaan kuitenkin täyty mennä jo melko pian kun taas aamulla aikaisin lähdetään.

Kyllä sitä tietysti kannattais tukea, että vanhemmat olis kotona, ei sitä kuule koskaan kadu, että harmi kun olin kotona sen kolme vuotta.

äiti

Työn vaikutukset perhe-elämään nähtiin kuitenkin melko positiivisina. Haastateltavien joukossa oli vanhempia myös, joilla oli paljon viikonloppu- ja iltatöitäkin. Tässä tapauksessa esiin nousikin puolison merkitys jaksamisessa. Puolison antama tuki ja osallistuminen kotitöihin koettiin todella tärkeäksi. Arjen sujumisen merkitys korostui. Perheissä, joissa oli tehty päätös että toinen vanhemmista jää hoitamaan lasta kotiin, kuitenkin työssäkäyvä osapuolikin osallistuu kotitöihin ja muihin arjen askareisiin. Eli mitä teoriassa aiemmin jo käsittelin, niin vaikka toinen vanhemmista olisi kotona, sen ei tulisi tarkoittaa, että kotona olevalle jää sitten kaikki kotityöt.

6.1.4 Arjen haasteet ja selviytyminen

Kysyessäni vanhemmilta, että miten he sitten huolehtivat omasta jaksamisestaan ja tällöin esille tuli puolison äärettömän suuri merkitys. Juuri se, että kotityöt pystytään jakamaan tasapuolisesti ja että toinen huolehtii toisensa jaksamisesta. Myös asioiden tärkeysjärjestykseen laittaminen oli yksi asia, jonka vanhemmat mainitsivat. Arjen sujumisen merkitys korostui kaikissa haastatteluissa. Pienet arjesta löydetyt hetket auttavat jaksamaan eteenpäin, kuten se että joskus saa myös aikaa ihan vaan itsekseen, edes pieneksi hetkeksi. Myös omien harrastusten merkitys nousi esiin, mutta eräs vanhempi kommentoikin, että myös kotona olemisen voi ottaa harrastuksena.

Mun mielestä siinäkään ei oo mitään itua, että vanhempien pitäsi harrastaa, että "kyllä täytyy olla omaa aikaa". Kun lapset on pieniä niin sitä ei oo, niinku sillä sipuli. Se vain on niin ja aikuisen pitää se ymmärtää, ettei tämä nyt ikuisuutta kestä.

äiti

Vanhempien haastatteluista tuli esiin myös negatiivisia kokemuksia. Oli tullut vastaan tilanne, jossa tuore äiti oli kokenut, ettei hänellä ollut lainkaan oikeutta elää itselleen lapsen jälkeen. Tämä korostui eniten juuri esikoisen kohdalla kahdessa haastattelussa. Äidit kertoivat tunteneensa, ettei heillä ole oikeutta ajatella itseään juuri ollenkaan. Vain lapsen tarpeiden huomioiminen oli se mihin äidit keskittyivät. Vaatimukset itseään kohtaan muuttuivat epärealistisiksi.

Mä en osannut ottaa sitä aikaa ittelleni, kun oli vaan se Aino siinä, oli vaan niinku että tää on nyt mun velvollisuus, että mun pitää olla kotona, että mihinkää ei oo oikeus lähtiä.

Äiti

No silloin kun lapset oli ihan pieniä niin silloin mä unohdin omat tarpeeni aiva täysin, että mä vaan niinku elin täysillä niille ja ajattelin, että en mä saa itseäni ajatella. Ne ajatukset oli vaan niis lapsis ja vaaati sitä niinkun itteltänsä että pitää täysillä panostaa.

äiti

Näissä sitaateissa äidit luonnehtivat sitä tunnetilaa, mikä heillä oli ensimmäisen lapsen kohdalla ollut. Molempien äitien kohdalla oli kuitenkin käynyt niin, että toisen lapsen tullessa tilanne oli alkanut vähän helpottua. He olivat herkemmin vieneet lapset hoitoon jollekin ja siten myös omaa aikaa järjestyi. Kysyin toiselta äidistä, että ovatko hänen ajatukset muuttuneet jos nyt saisit elää sen ajan uudelleen, hän vastasi kyllä. Äiti puhuikin juuri siitä, että hän oli osannut ottaa jo vähän kevyemmin toisen lapsen kanssa. Kuitenkin silloin kun hänen ensimmäinen lapsi oli ollut pieni, hänen oli vaikea luottaa muihin. Hän halusi aina itse hoitaa lasta ja vaikka aviomies oli ollut hyvin aktiivinen, hänen oli ollut vaikeaa luottaa jopa häneen ensimmäisen lapsen kanssa. Kuitenkin nyt kun lapset ovat jo vähän isompia, isän merkitys on noussut ensiarvoiseen asemaan lasten elämään.

Kun meilläkin on kaks poikaa niin se isä on niille sellaanen tällä hetkellä aivan ykkönen. Niillä on ne omat miesten jutut niin kyllä mä oon nyt sitten harrastanut.

äiti

Kysyessäni vanhemmilta, että miten he huolehtivat parisuhteen hyvinvoinnista, yhteinen aika ja viihtyminen oman kumppanin kanssa koettiin tärkeäksi. Kuten myös lähiverkoston antama tuki. Parisuhteen hoitamiselle ei tarvita mitään erikoisia parisuhdeviikonloppuja, vaan sitä voidaan hoitaa ja vaalia normaalin arjen keskelläkin. Hirveän hyvä asia olisi, jos lähiverkoston ihmiset joskus itse oma-aloitteisesti tarjoaisivat lastenhoitoapua. Vanhemmilla saattaa olla tunne, ettei tavallaan kehtaa pyytää apua läheisiltä. Ratkaisu tähän voisikin olla että lähiverkoston ihmiset ottaisivat useammin itse yhteyttä ja tarjoaisivat apua.

Siinä on sitten nää tukiverkot, että on niitä isovanhempia ja sisaruksia ja muita kelle voi niitä lapsia jättää.

äiti

Yhdessä haastattelussa tulikin esiin myös huumorin merkitys parisuhteessa. Kaikkea ei ole hyvä ottaa niin vakavasti. Saattaa ollakin, että vaikka suurperheissä, joiden vanhemmilla on myös enemmän työtä, kuitenkin kaikkea ei oteta niin vakavasti ja tämä helpottaa suunnattomasti arjen sujumista.

Meillä ei ole mitään parisuhteenhoitoviikonloppuja, ehkä sitä osaa illalla nauttia hetken kun voi kattoo telkkaria ihan rauhassa, että se vedetään niinku siitä arjesta ettei se oo sen kummemmin mitenkää eriteltyä.

äiti

Lasten kasvaessa myös he alkavat leikkiä keskenään, joten vanhemmille jää enemmän ”kahdenkeskistä” aikaa, joka koettiin äärimmäisen tärkeäksi. Myös kahdenkeskisten pienten matkojen kerrottiin piristävän mukavasti arkea. Tietenkin on selvää, ettei välttämättä ole mahdollista lähteä reissuun vaikkapa taloudellisesti tai jos lapsi on ihan vauvaikäinen. Kahdenkeskinen aika kumppanin kanssa piristää mukavasti arkea ja se myös mukavasti muistuttaa miksi tässä nyt ollaan yhdessä.

Kyllä me useinkin ollaan sillälailloilla, että viikonloppuna ollaan yks yö ilman lapsia ja kaupunkiin lähdetään tosiaan syömään.

äiti

Kaikkien haastateltavien vanhempien lapset olivat perusterveitä, että mitään suurempia haasteita ei sen puolesta kenenkään arjessa ollut. Kuitenkin vaikka lapsi olisi täysin terve, saattaa hänellä olla esimerkiksi paljon erilaisia vaivoja, jotka johtuvat vaikkapa allergioista tai koliikista. Näiden vaivojen aiheuttamiin haasteisiin olivat myös haastateltavat vanhemmat törmänneet. Vanhemmat, joiden lapsi oli vauvaikäisenä ollut todella haastava perheissä, missä yöunet olivat jääneet pitkälti vähiin, niin kyllä se oli ollut koettelevaa aikaa sekä vanhempien mielenterveydelle, että parisuhteelle. Puolet vanhemmista mainitsi nukkumisen ja unen riittävän saannin tärkeyden.

No nyt on justiin tämä vauva-aika niin se että, no nyt mä oon saanut ees nukkua, se on niinku ensimmäinen juttu että saako itte unta vai?

äiti

Sosiaalisten suhteiden merkitys nousi myös esiin arjessa. Eräs vanhemmista kertoi, että olisi mukava lähteä käymään lapsen kanssa tervehtimässä ystäviä läheisessä kaupungissa, joilla myös on lapsia. Tässä tapauksessa ongelmana olivat kuitenkin heikot bussiyhteydet kyseiselle paikkakunnalla ja muutenkin linja-autoyhtiön säännökset tuntuivat äidistä hankalalta.

Mä rupesin kattoon, et puol yheltä lähtee kaupunkiin bussi niin ja mä meinasin että tuun lapsen kans sitten isän kyydillä kotiin, niin vuorokautta enemmän pitää ilmoittaa bussiyhtiölle et täältä tulee vaunut, vaunut pitää pistää sinne tavaratilaan, niin ei siit niinku tuu mitään.

äiti

Suurperheessä haasteellisimpana koettiin ajanpuute. Yksi vanhemmista kertoikin, että aika on kyllä yksi todellinen haaste. Se, että saa ajan riittämään kaikille ja kaikkeen, mitä päivä pitää sisällään. Muutenkin vanhemmat luonnehtivat arkeaan siten, että edetään tavallaan päivä kerrallaan. Haastatteluista huokui se, että miten paljon lapsiperheeseen oikeasti sisältyy niin paljon erilaista tekemistä yhdessä päivässäkin. Kuten nukkumaanmenoa, ruuanlaittoa, pyykinpesua.. ja koskaan ei voi olla varma, että kaikki menee täysin nappiin.

Kyllä joskus on sellaisia päiviä, että hyvä jos tästä päivästä jotenkin selviää että, mutta ei niitä sellaisia päiviä nyt kuitenkaa oo kauheen usein.

äiti

Eräs äideistä luonnehtikin hauskaasti, että jos hän kirjoittaisi blogia arjestaan, moni sellainen jolla lapsia ei ole, saattaisi järkyttyä pahanpäiväisesti. Tärkeää tässä arki-asiassakin on säilyttää mukana huumori ja tietynlainen rentous että jaksaa eteenpäin.

6.2 Vanhempien kokemukset neuvolan palveluista ja tuesta

Tässä tutkimustulos-osiossa selvitetään, että miten haastateltavat pikkulapsiperheiden vanhemmat ovat kokeneet kyseisen neuvolan palvelut ja tuen vanhemmuuteen. Teemoiksi tässä osiossa muodostui neuvolan antama tuki vanhemmuuteen, tunnelma neuvolakäynneillä, ajatuksia työparimahdollisuudesta, sekä miten neuvolatyötä voisi kehittää vanhempien näkökulmasta katsottuna?

6.2.1 Neuvolan antama tuki vanhemmuuteen

Vanhemmat olivat tyytyväisiä neuvolan henkilökuntaan, vastaanottoon ja tunnelmaan neuvolassa. Vanhemmat kokivat, että ongelmiin puututaan. Vanhemmat kertoivat, ettei heidän huoliaan oltu sivuutettu. Haastateltavat luonnehtivat neuvolasta löytyvän sopiva tasapaino. Eli puututaan, mutta liikaakaan ei kuitenkaan asioihin takerruta. Myös vanhemmilla, joilla ei koskaan ollut tullut vastaan mitään erityistä, kokivat kuitenkin, että apua on kyllä saatavilla. Neuvolakäynti koettiin mielekkäänä ja kun lapsi oli ollut ihan pieni ja vanhemmuus oli tuore asia äidille, neuvolakäynnille menoa jopa odotettiin.

Vaikka kaikki haastateltavat olivat enimmäkseen tyytyväisiä, esille nousi konkreettisten neuvojen vähäisyys. Joskus vanhemmat olivat kaivanneet konkreettista neuvoa, että miten jossain tilanteessa toimitaan. Vastaukset olivat heidän mielestään joskus jääneet hieman ympärilyöreiksi. Nämä vanhemmat kokivat, etteivät oikein olleet saaneet oikeastaan ratkaisua tai kokeiluehdotusta. Vanhemmat miettivätkin, että ehkä neuvolan henkilökunta pyrkii vanhemman itse löytämään ratkaisun ongelmaansa.

Että silloin kun tämä syntyi niin kyllä sitä aina tuli jotain kysyttävää, mutta kyllä sen niinku huomaa sitä, että aika sellasta suppeeta. Ne yrittää, että pitäis itte ratkaista se ongelma.

isä

Eräällä haastateltavalla oli sellainen tunne, että neuvolasta ei oikein saa mitään uutta tietoa. Hän koki, että se mistä neuvolassa puhutaan, on jo hänellä itsellään ollut tiedossa. Vanhempi kertoi ehkä ennemmin kääntyvänsä suoraan perheneuvolan puoleen.

Negatiivinen kokemus oli eräällä äidillä, joka oli kokenut jäävänsä hieman taka-alalle lapsen synnyttyä. Eli odotusaikana äiti oli kokenut, että sekä vauvan ja äidin, molempien hyvinvoinnista oli huolehdittu. Mutta lapsen syntymän jälkeen, huomio olikin yhtäkkiä vain oikeastaan pelkästään vauvassa. Tässä kohtaa vanhempi toi selkeästi esiin, että äidin hyvinvointiin pitäisi alkaa keskittyä enemmän.

Aivan niinku olis vaan jättänyt jonkun koneen tuohon, että kattokaa nyt, että onko se kunnos, muttei niinkun mun oo väliä. Vaikka sitten itte siinä oli kuitenkin se päävastuunkantaja. Munhan siinä pitää voida hyvin, että lapsi voi hyvin.

äiti

Haastattelussa äiti kertoi myös, että ammatti-ihmisille on hyvin vaikea myöntää, jos vanhempi kokee olevansa huono äiti. Jos vanhempi voi huonosti, tällöin hän voi alkaa pitää itseään jotenkin huonona vanhempana.

6.2.2 Tunnelma neuvolakäynneillä

Siirryimme haastattelussa hieman syvällisemmin tarkastelemaan vielä neuvolakäyntejä. Suurin osa haastateltavista koki, että neuvolakäynnillä on aikaa puhua ja tässäkin kohdassa esiin tuli, että ongelmiin puututaan ja asioita lähdetään viemään eteenpäin. Vanhemmat kertoivat esimerkiksi, että jos heidän mieltään on askarruttanut jokin asia, sitä oli lähdetty heti yhdessä pohtimaan ja apukeinoja selvittämään. Vanhemmat kokivat myös, ettei heillä oikeastaan ollut sellaisia asioita, mistä neuvolakäynneillä ei olisi voinut puhua. Parissa haastattelussa tuli esiin vaitiolovelvollisuuden merkitys. Äidit sanoivat, että joskus heillä oli käynyt mielessä, että voiko nyt jotain asiaa sanoa, mutta kuitenkin lopulta he olivat tulleet siihen tulokseen, että luottavat työntekijöihin. Yhdessä haastateltavassa perheessä aikoja oli muutettu niin, että isä pääsi mukaan myös

neuvolakäynneille ja tähän oltiin erittäin tyytyväisiä. Sekä vanhempien, että työntekijöiden haastatteluissa tuli esiin, että isät osallistuvat tänä päivänä paljon enemmän ja ovat tosiaan mukana jo äitiysneuvolakäynneiltä lähtien. Eräs äiti kertoi, että hän aina pyrkii siihen, että antaa myös isälle ”tilaa” neuvolakäynneillä, jos esimerkiksi työntekijä ja isä keskustelevat.

Kysyin, että haluaisivatko vanhemmat työntekijän huomaavan mahdollisen huolen. Lähes kaikki haastateltavat mainitsivat, että se on vähän kiinni persoonasta. Onko vanhempi puhelias, rohkea tai arka? Tai miten kauan työntekijä ja vanhempi ovat tunteneet toisensa? Vanhemmat kokivat, että neuvolakäynneillä ”kauttarantain” selvitetään myös vanhemman henkistä jaksamista. Tämä tuli ilmi myös työntekijän haastattelussa. Haastateltavien puheesta kävi ilmi, että olisi hyvä jos työntekijä ottaisi huolen puheeksi. Esiin tuli myös se, että työntekijät koettiin helpostilähestyttäviksi ja joiden edessä ei tarvitse teeskennellä mitään. Neuvolakäynnillä voi näyttää jos on väsynyt.

Useamman kerran tuli esiin, että kaikki eivät välttämättä uskalla sanoa jos on jotain. Yhdessä haastattelussa vanhempi kertoi, että sillä on äärimmäisen suuri merkitys, miten työntekijä reagoi siihen kun vanhempi kertoo huolestaan. Haastateltava kertoi, että sen huomaa todellakin nopeasti, että onko työntekijä oikeasti aidosti kiinnostunut. Osa haastateltavista koki tietynlainen kiireen tunteen neuvolakäynneillä. Tämä korostui varsinkin lääkarineuvolakäynnillä. Yksi haastateltavista äideistä oli huolissaan varsinkin niistä vanhemmista jotka hyvin tuoreita tapauksia oman vanhemmuutensa kanssa. Hän sanoi, että lääkarineuvolasta saa helposti käsityksen, että sieltä ei apua voi pyytää. Vanhempi myös mietti, että voihan olla että neuvolakäynneille on varattuna aikaa puhumiseen, mutta myös lapsen läsnäolo voi vaikuttaa siihen, ettei vanhempi voi puhua.

Musta se on vähän huono, kun onkohan se nyt 1,5 kuukauden neuvola, kun on se lääkarineuvola niin moni voi olla ihan poikki, joka saa ensimmäistä lasta, eikä edes tiedä mistään mitään, niin siinä voi tulla semmonen, että olis jotain sanottavaa.

äiti

Vielä enemmän voitaisiin rohkaista vanhempia kertomaan ja tuomaan esiin jos on jotain. Se on niin vaikea asia vanhemmalle itselleen tuoda julki, jos esimerkiksi vanhemmuus on muuttunut ylitsepääsemättömän rankaksi. Häpeän ja pelon tunteet ovat siinä läsnä, kuten haastatteluissa kerrottiin. Myös leimaantumisen pelko mainittiin. Kuitenkin vanhempi kertoi, ettei hän ollut katunut päivääkään, että uskalsi hakea apua.

Haastateltavien joukosta tuli myös esiin, että vanhemmat toivoisivat, että työntekijä ottaisi huolen puheeksi. Vanhempi kuvaili mielestäni hyvin, että äidillä tai isällä saattaa olla pelko ottaa vaikeiksi kokemiaan asioita puheeksi, sillä he saattavat ajatella, että työntekijä voi jotenkin vähän suhtautua alistaisesti.

Siinä on kumminkin aina se pelko, että millä lailla ne suhtautuu, että eikö se nyt tuota ymmärrä ja osaa.

äiti

Kuten myös teoriassa aikaisemmin mainitsin lastaan odottavat vanhemmat saattavat luulla, että vanhemmuus tulee jotenkin ikään kuin kaupanpäällisenä vauvan syntymän lisäksi. Haastatteluissa eräs äiti toi tämän saman kyseisen asian esiin. Vanhempi kertoi, että juuri neuvolan työntekijöiden olisi hyvä jotenkin tämä asia ottaa puheeksi. Todella hyvä olisi, että työntekijä tekisi aloitteen, sillä asiakas ei välttämättä uskalla. Ei syyttelemällä tai epäilemällä, mutta yksinkertaisesti kysymällä kuinka sinä voit tai voitko hyvin?

Vanhempi kertoi, että kun häneltä oli sitten ensimmäisen kerran tätä asiaa kysytty, hän oli purskahtanut itkemään. Vanhempi toi myös esiin, että vaikka ei itse vanhemmuuden kanssa olisikaan mitään erikoista, kotona voi silti olla ongelmia, kuten parisuhteessa. Tai taustalla voi olla päihteisiin, mielenterveyteen liittyviä ongelmia. Näiden asioiden puheeksi ottamista ja käsittelyä kaivattiin neuvolalta. Mitä enemmän perhe on käynyt vastaanotolla, sitä paremmin työntekijäkin oppii vanhempia tuntemaan ja näin ollen osaa lukea heitä paremmin. Ja työntekijällähän on laillinen velvollisuus ottaa huoli puheeksi.

6.2.3 Ajatuksia työparimallista

Jokainen haastateltava vanhempi oli työparimahdollisuuden kannalla. Vanhemmat toivat esiin, että se voisi olla hyväksi kaikille perheille, vaikka ei ns. akuuttia avuntarvetta olisikaan. Perheohjaaja voisi antaa vinkkejä ja näkökulmia vanhemmuuteen, mitä vanhemmat eivät ole itse huomanneetkaan. Perheet, joilla lähiverkosto asuu kaukana, voisivat vielä enemmän saada tukea omaan vanhemmuuteensa. Ongelmat huomattaisiin ajoissa. Yksinhuoltajaperheille tällainen perheohjaajan läsnäolo ja tuki neuvolakäynneillä olisi enemmän kuin tervetullutta. Vanhempi sanoikin, että liian usein yksinhuoltajien ja ydinperheiden väliin vedetään yhtäläisyysmerkki, joten tällainen työmuoto voisi olla erityisen hyvä yksinhuoltaja vanhemmille.

Vanhemmat suhtautuivat myös positiivisesti työntekijöiden kotikäynteihin ja ne nähtiin hyödyllisinä. Terveystenhoitajan keskittyminen ei voi riittää vauvan perusasioiden huolehtimisen lisäksi niin syvälliseen perehtymiseen aikuiseen ja hänen kuulumisiin ja vanhemmuuden tukemiseen. Eli aika ei yksinkertaisesti riitä, ja kuitenkin terveydenhoitajan koulutuskin on kuitenkin lapsen perusterveydestä huolehtimiseen eniten suunnattu. Kaikki muu tulee karkeasti sanottuna jonkinlaisena ekstrana. Jos olisi jokin ihminen mukana käynneillä, jonka koulutus olisi keskittynyt juuri sosiaaliseen osa-alueeseen ja kaikkeen mitä siihen kuuluu perehtymiseen, hän osaisi luultavasti paremmin kysellä vanhemmalta ns. oikeita asioita.

Että se olis varmaan aivan hyvä että siinä olis aivan oma ihminen sille joka sitten juttelis ja hoitaas tälläset kuulumiset. Kyllä se oli koska tuota niin se olis sitten enmmän perehtynyt siihen osa-alueeseen, että osaaas sitten ehkä paremmin onkia ja poimia ne asiat, mihinkä olis syytä puuttua.

äiti

Kyseisessä haastattelussa äiti myös pohti, että miten monet kauhuteot, mitä pikkulapsiperheissäkin on tapahtunut, olisi voitu estää. Jos asioihin olisi puututtu ajoissa ja huonosti voivalle aikuiselle löydetty oikeanlaisia tukimuotoja.

6.2.4 Miten neuvolatyötä voisi kehittää?

Osa vanhemmista mainitsi perheohjaajaan läsnäolon lisäämisen. Vanhemmat toivoivat, että perheohjaaja olisi enemmän läsnä keskustelulle, vaikka ei niin sanottua akuuttia tarvetta juuri sillä hetkellä olisikaan. Vanhemmat kuvailivat, että perheohjaaja voisi esimerkiksi joskus järjestää jonkinlaisen keskusteluhetken. Vanhemmat selvästi kaipaavat enemmän keskustelua. Jos äiti tai isä oikeasti haluaisi keskustella, niin se ei voi tapahtua lapsen kuullen. Kaikki lapset eivät suostu leikkimään rauhassa tai jos äidillä on sylissään pieni vauvaikäinen lapsi, yksinkertaisesti huomio on vain ja ainoastaan silloin lapsessa. Muutenkin lapsen kuullen eivät vanhemmat voi kertoa jos on jotain.

Vanhempi ehdottikin, että olisi hyvä, jos neuvolalla olisi tarjolla jonkinnäköinen palvelu tilanteissa, missä vanhempi haluaa tulla juttelemaan ja lapsen ei tarvitse olla mukana ollenkaan ja vanhempi voisi itse ottaa yhteyttä tarpeen tullessa. Jonkinlainen runko olisi hyvä olla olemassa, että mitä asioita tapaamisessa käydään läpi. Ja palvelun tulisi olla suunnattu nimenomaan molemmille vanhemmille.

Ja ei sen tarvi olla mikään valistustunti kun monesti on niin ettei siinä omas arjen touhus vain huomaa, et se voisi olla vaan niinku semmonenkin joka antaa uusia näkökulmia, että hoksaa asioita mitä ei oo taas muistanut tai ei oo tullu mieleen.

äiti

Toinen kehitysidea, mikä nousi esiin, oli juuri että vanhempi toivoi, että äidin hyvinvointiin kiinnitettäisiin enemmän huomiota.

Sitten kun se vauva syntyi niin jotenkin tuli semmonen tunne, että hei haloo! mä oon täällä kans, että mäkin haluan huolenpitoa, ettei nyt vain sitä vauvaa huolehdi, että munhan pitää olla kunnos ja osata olla sen kans, että mitä minä teen, huolehtikaa musta että kyllä mä huolehdin vauvasta.

äiti

6.3 Neuvolan työntekijöiden kokemukset

Viimeisessä tutkimustulos-osiossa käsitellään neuvolassa toimivien terveydenhoitajien ja ennaltaehkäisevän perhetyön perheohjaajan kokemuksia työstään pikkulapsiperheiden parissa. Teemoiksi muodostui vanhemmuus nykyään, vanhemmuuden tukeminen neuvolatyössä, perheen sosiaalisen tilanteen kartoitus, huolen huomaaminen, sekä miten neuvolatyötä voisi kehittää työntekijöiden näkökulmasta katsottuna? Viimeisenä käsitellään myös työntekijöiden ajatuksia perhekeskustoimintaan siirtymisestä.

6.3.1 Vanhemmuus nykyään

Halusin tutkimuksessani selvittää, että millaisena työntekijät neuvolassa näkevät vanhemmuuden kirjon tänä päivänä. Hyvin selkeitä muutoksia olivat uusioperheiden lisääntyminen ja että lapsia hankitaan yhä myöhemmin, vanhemmalla iällä. Tähän liittyen terveydenhoitajat kertoivat, odotukset itseään kohtaan saattaa olla huomattavasti korkeammalla mitä esimerkiksi nuoremmilla ensisynnyttäjillä. Kypsä aikuinen on jo oppinut hallitsemaan omaa elämäänsä ja ehkä jotenkin tottunut, että asiat menevät kuten itse on suunniteltu. Työntekijä puhui myös, että aikuisikäiset pienen lapsen vanhemmat saattavat olla myös jopa

liian varovaisia ja jos todellakin kaikki eivät mene, kuten on suunniteltu. Vanhemman tasapaino voi järkkyä hyvinkin helposti.

No jos vaikka ajatellaan, että synnytys menee normaalisti ja sitten yhtäkkiä tuleeekin sektio ja haava märkii, lapsi on itkuinen. Kaikki ei meekkää niinku on ajateltu, että se on joskus vähän hankalaa.

neuvolan työntekijä

Jo synnytysvaiheessa voi tulla jotain ei odotettua. Synnytys ei menekään normaalisti tai jos joudutaan tekemään sektio. Tämän jälkeen voi olla, että äidin parantuminen vie aikaa ja lapsikin voi olla tavallista itkuisempi. Kaikki ei menekään niin kuin vanhempi on etukäteen suunnitellut.

Sitä on jo oppinut siihen elämänhallintaan, tää nyt menee niinkun mä suunnittelen ja sitten se todellisuus on kyllä aivan erilainen, kuinka totaalinen se on, mitä se vauva vaatii

neuvolan työntekijä

Uusioperheiden lisääntymisen myötä, myös lapsilukumäärät perheissä ovat lisääntyneet. Saattaa olla, että vanhemmilla on omat lapset edellisestä suhteesta ja yhteiset lapset nykyisestä suhteesta. Yhtenä uutena ilmiönä ovat myös tulleet maahanmuuttajaperheet. Paljon on perheitä asiakkaana, joissa toinen vanhemmista on maahanmuuttaja. Tällä hetkellä maita, joista maahanmuuttajat tulevat ovat: Albania, Venäjä, Thaimaa ja Viro. Työntekijät kertoivat, että joskus he tuntevat itsensä hyvin riittämättömäksi tällaisen perheen ollessa asiakkaana. Jokaisella on oma kielensä ja kulttuurinsa. Usein voi myös olla niin, ettei englantiaakaan voi käyttää puutteellisten kielitaitojen vuoksi.

Kulttuurierot voivat myös aiheuttaa tietämättömyyttä maahanmuuttajavanhemmissa. He eivät välttämättä oikein edes tiedä, mikä neuvolan tehtävänä ja tarkoituksena on. He voivat luulla, että neuvola on jonkinlainen tarkkailu- tai syynäyspaikka. Ja täten he vain tulevat vakuuttamaan, että perheessä on kaikki hyvin. Työntekijä mainitseekin tämän murtamisen olevan yksi todellisista haasteista tulevaisuudessa. Useimmiten tilanne kun he neuvolaan ensimmäistä kertaa tulevat asioimaan on, että he ovat juuri saapuneet maahan ja myöskin

useimmiten he odottavat vauvaa. Heillä voi olla jo ennestään pari leikki-ikäistä ja he eivät osaa kieltä. Englantia käytetään, mikäli vanhempi sitä osaa puhua, mutta muuten suullinen kommunikoiminen on kyllä mahdotonta.

Mä oon pari kertaa saanut sellaisen tulkin, joka ei oo virallinen tulkki, joka on äidinkieleltään albaania ja osaa suomea, niin se on hyväntahtoisuuttaan tullut. Sitten toki Helsingistä saa puhelimesta tulkkipalveluja, mutta se on 15 € minuutti. Ja se on puhelimes kuitenkin aina erilaista hoitaa, kun kunnolla. Että sitten joskus tuntee itensä riittämättömäksi.

neuvolan työntekijä

Kuitenkin lapsen hankkimiseen kypsemällä iällä liittyy myös paljon positiivisia asioita. Vanhemmat ovat kypsempiä ja heillä on enemmän elämäkokemusta. Vanhemmat ovat enemmän huolissaan omasta toiminnastaan. Pudotus totutusta työelämästä kotiin hoitamaan vauvaa voi olla melkoinen muutos. Lapsen hoitoon ja vanhemmuuteen liittyy selkeästi selviytymisen paineita ja vanhemmat tietenkin haluavat kaiken sujuvan hyvin ja parhaalla mahdollisella tavalla. Tämä siten taas aiheuttaa heille stressiä. Stressioireita kokevat tietenkin kaikki vanhemmat, mutta joissain tapauksissa ne saattavat paisua jopa masennusoireiden puolelle.

Monet naiset entistä vanhempänä hankkii lapsia. Toisaalta hyvä, että on elämäkokemusta on paljon, mutta ehkä sitten joissain asiois on vähän liiankin varovainen, että kaikki pitäis mennä justiin niinku on suunniteltu, että sitten kaikki pienet muutokset saattaa heilauttaa sitä tasapainoa.

neuvolan työntekijä

Hyvin selkeänä positiivisena muutoksena on tullut isien aktiivisempi osallistuminen vanhemmuuteen. Isät tulevat mukaan jo heti äitiysneuvolasta alkaen. Ennemmin isät saattoivat jopa hieman selitellä neuvolaan tuloaan. He tulivat silloin enemmänkin kuin pakon edessä, äidin esimerkiksi ollessa sairaana. Nykyään kuitenkin suuntana ihan selkeästi näyttää olevan, että isät ottavat osallistumisensa ihan luonnollisena.

Isät osallistuu nykyään, että on tosi kivaa, että aika paljon isiä käy neuvolas. Ennen kun oon alottanu niin ne ei oo ollut ja nyt on aika monella. Joillakin äideillä lähes joka kerta.

neuvolan työntekijä

Perheohjaaja kertoi haastattelussaan, että on yhä enemmän perheitä, joilta puuttuu vanhemmuudesta tukiverkosto. Tähän on olemassa monia syitä, kuten yksinhuoltajuus (vaikka ero tulisi, yhteys sukulaisiin?) pitkät välimatkat sukulaisiin, ystäviin tai tuttaviiin. Yksinkertaisesti välitkin omiin sukulaisiin ei jostain syystä ole kovin tiiviit, vaikka asuttaisiin jopa samalla paikkakunnalla. Uutena ilmiönä työntekijä mainitsi, että jostain kumman syystä ongelmat kasaantuvat samoille perheille. Ennen saattoi perheelle olla jokin yksittäinen ongelma johon haettiin ratkaisua, mutta nykyään moniongelmaisuus on lisääntynyt. Puhuimme myös vanhemmuuteen liittyvästä uusavuttomuudesta, josta eri yhteyksissä välillä saamme kuulla, mutta ainakin tämän perhetyöntekijän kokemuksen mukaan se ei ole mitenkään lisääntynyt tai että se olisi jonkinlainen ”suuri kysymys”. Hyvin positiivisena muutoksena perheohjaaja näki myös sen, että ihmiset ovat hyvin avoimia. Jos on sellainen tunne vanhemmilla, niin siitä kyllä uskalletaan puhua avoimesti.

Tänä päivänä, jos mä vielä ajattelen tuota vanhemmuuden muutosta, niin mä annan kyllä pisteitä nuorille perheille niin on se , että nykyään ihmiset tuottaa avoimemmin, et se ei oo enää minkäänlainen häpeä.

perheohjaaja

6.3.2 Vanhemmuuden tukeminen neuvolatyössä

Kysyin perheohjaajalta, että mihin vanhemmat tarvitsee tukea ja apua tänä päivänä. Työntekijä kertoi, että nimenomaan ennaltaehkäisevän perhetyön puolella vanhemmat itse tuovat esiin jaksamattomuuden. Sen voisi sanoa olevan yksi ”helppo syy” hakea apua. Jaksamattomuus on jokaiselle pienen lapsen vanhemmalle hyväksyttävää. Mutta mitä sitten on jaksamattomuuden taustalla? Usein se voi olla pieneen vauvaan liittyviä asioita, kuten jos on oikein vaativa vauva. Lapsella voi olla koliikkia ja unirytmien muodostuminen ei pääse onnistumaan. Myös lapsi voi sairastaa paljon tai jos yleensäkin perheessä on paljon sairastumisputkea. Jaksamattomuutta voi esiintyä etenkin suurperheissä ja hyvin nuorilla perheillä. Kuitenkin jaksamattomuutta voi esiintyä yhtälailla perheissä joissa on vain yksi lapsi. Skaala kulkee kuitenkin kaiken tämän välillä. Jaksamattomuuden taustalla voi olla psyykkiset ongelmat tai muut mielenterveyteen liittyvät asiat. Päihteisiin liittyviä ongelmia tulee myös jonkin verran vastaan, mutta päihteet eivät kuitenkaan ole mitenkään suurimmassa roolissa perheen jaksamattomuuden taustalla. Perheohjaaja mainitsi myös äidin raskauden jälkeisen masennuksen, jota tulee usein vastaan hänen työssään nykyään. Täytyy tietenkin vetää raja sille, että onko äidillä vain esimerkiksi Babybluessia tai onko se syvempää psykoosiin viittaavaa masennusta.

Työntekijät kertoivat hyvänä puolena heidän työssään olevan sen, että he tuntevat melko paljon asiakkaina olevia perheitä jo ennestään. Heillä voi siis olla jonkin näköinen kuva asiakkaan perhetaustasta tai muusta sellaisesta. Työntekijät kertoivat, että he osaavat ehkä paremmin kiinnittää huomioita, jos he tietävät että perheessä tai perheenjäsenten taustalla on joskus ollut jotain erityistä tuen tarvetta.

Mulla on se hyvä puoli täs kun mä tunnen melkein kaikki paitsi nyt sellaset muuttajaperheet. Mä tiedän vähän aikasemmista olosuhteista. Mä tiedän jos jollakin ihmisellä on aikaisemmin ollut jotakin ongelmaa, niin mä tiedän vähän enemmän kiinnittää huomiota.

neuvolan työntekijä

Asiakkaalle voidaan erityisen tuen tilanteessa järjestää keskustelu-aika terveyskeskuspsykologille tai lähikunnan mielenterveystoimistoon. Odotusaikana voi tulevalla äidillä tai isällä olla jonkinnäköistä jännitystä tai pelkoa. Tällöin lähikaupungissa sijaitseva synnytyspelkopoliklinikka on yksi vaihtoehto. Työntekijä kertoi, että hän yleensä jo melko varhaisessa vaiheessa lähettää sinne vanhemman jos tarvetta ilmenee. Jos työntekijä huomaa tai äitiysneuvolakäynneillä huomataan, että vanhemman tai vanhempien olisi hyvä saada tukea myös lapsen syntymän jälkeen, aloitetaan keskustelu asiakkaan kanssa perhetyön mahdollisuudesta.

Työntekijä kertoi, että kyllä huomaa jos äiti on todella epävarma ja päätöksien tekeminen tuntuu äidistä todella hankalalta. Tai jos äiti miettii todella paljon. Työntekijälle voi tulla tunne, ettei arki perheessä lähde rullaamaan jos joku ei tule laittamaan sitä vauhtiin. Jos äidillä on esimerkiksi ollut aikaisemmin masennusta tai muuta mielenterveysongelmaa, saattaa se herkemmin puhjeta uudelleen lapsivuoden aikana. On myös ollut tilanteita, joissa perheohjaaja on käynyt kotona jo ennen lapsen syntymää. He ovat keskustelleet äidin ja isän ajatuksista ja tunteista tulevaa vanhemmuutta ajatellen. Sen jälkeen he ovat vielä sopineet, että katsotaan tilannetta sitten paremmin synnytyksen tullessa ajankohtaiseksi tai sen jälkeen kun lapsi on syntynyt.

Ja sitten jos äidillä on esimerkiksi jotain mielenterveysongelmaa niin sehän saattaa sitten siinä laueta. Jos on jotain masennusta aikaisemmin ollut, niin se herkemmin puhkeaa sitten lapsivuoden aikana.

neuvolan työntekijä

Perheohjaaja kertoi, että tukea tarvitsevan perheen ilmaantuessa tehdään aluksi ns. alkukartoitus. Ensimmäinen kotikäynti perheeseen on terveydenhoitajan kanssa, joka huolen on tuonut esiin tai kenelle huoli on esitetty. Tärkeää on, että voidaan puhua ääneen huolesta. Tätä helpottaa, että juuri se työntekijä on mukana, joka huolen on huomannut. Tilannetta voidaan lähteä avaamaan erilaisten lomakkeiden, kaavakkeiden, pelien tai korttien avulla. Tilannetta voidaan lähteä selvittämään myös suoraan keskustelemalla. Se miten ja millä tavalla, tilannetta lähdetään purkamaan auki, riippuu paljon huolen aiheesta. Kuten myös siitä mikä millekin perheelle tuntuu ominaiselta. Onko esimerkiksi huoli lapseen tai vanhemmuuteen liittyvä? Molempiin löytyy keinoja mitä voidaan käyttää. Aluksi kotikäyntejä tehdään noin neljä tai viisi, jonka jälkeen arvioidaan, että jatkuuko perhetyö vai ei. Päätökseen jatkosta vaikuttaa perheen näkemys, perheohjaajan näkemys, sekä lähettävän tahon näkemys tilanteesta. Jos päätös on, että perhetyötä jatketaan, niin laaditaan tarkemmat suunnitelmat. Niistä käy ilmi miten toimitaan, kuinka usein ja mitkä ovat perhetyön tavoitteet. Ennaltaehkäisevässä perhetyössä perhetyön kesto on yleensä suunnilleen puoli vuotta, mutta joskus voidaan pärjätä esimerkiksi jo viidellä tai kuudella käynnillä.

Vanhempien kanssa samalle aaltopituudelle pääseminen oli henkilökunnan mielestä työn lähtökohta, jotta vanhemmuutta voidaan tukea. Myös hyvin tärkeä lähtökohta on, että vanhemmat kykenisivät tulemaan neuvolaan täysin omana itsenään. Vanhempia pyritään lähestymään positiivisella tavalla. Tärkeää on, ettei työntekijä aseta itseään vanhemman yläpuolelle. Työntekijät myös pyrkivät rohkaisemaan vanhempia puhumaan, vaikka kyseessä olisi pienikin asia. Jos ilmenee jotain, myös työntekijä voi itse suoraan kysyä tilannetta vanhemmalta. Hän ei vain tee oletuksia, jos ei ole varma ja kysynyt asiasta itse vanhemmalta. Suoraan kysyminen vaikeissakin tilanteissa voi joskus olla hyvä apu vanhemmuuden tukemisessa.

Aluksi myös tukena ovat erilaiset seulat, yhtenä esimerkiksi mielialakysely, joka annetaan kun lapsi on kuukauden ikäinen. Kysely annetaan kotiin täytettäväksi. Mielialaan liittyvistä asioista puhutaan myös perhevalmennuksessa. Jos vanhempi on jatkuvasti huolissaan kaikesta ja ei luota omiin kykyihinsä, työntekijällä voi herätä huoli. Tällaisissa tilanteissa yleensä toimitaan niin, että lähdetään liikkeelle keskustelemalla asiasta. Jos vanhempi on saanut paljon pisteitä kyselylomakkeen masennusosiossa, perhetyötä ehdotetaan melko nopeasti. Perhetyöntekijä lähtee selvittämään tilannetta perheessä. Onko perheen ympärillä tukiverkostoa ja mikä tilanne siellä oikeastaan onkaan. Tilanne tavallaan aukaistaan keskustelemalla ja kerrotaan että apua on saatavilla.

Tavallaan puhutaan se asia tavalliseksi asiaksi, ettei se oo mikään, mut siinä on kyllä aika voimakkaat ne äidin tunteet siitä että on epäonnistunut ja kun mä en pärjää ja se on naisen sisäänrakennettu systeemi.

neuvolan työntekijä

Ja jos tilanne kotona perheohjaajasta näyttää siltä, että tarvitaan vielä lisäapua, niin vaihtoehtoina esimerkiksi ovat erilaiset terapiat vaikkapa psyykkisiin ongelmiin. Perheeseen voidaan myös tarvittaessa ohjata kodinhoitaja.

6.3.3 Perheen sosiaalisen tilanteen kartoitus

Tarkastelin tutkimuksessani myös, että onko terveydenhoitajilla riittävästi aikaa perehtyä lapsiperheiden sosiaalisen tilanteen kartoittamiseen. Terveydenhoitajat itse kokivat, että aikaa on periaatteessa käytettävissä. Vanhempien kanssa keskustellaan tilanteen mukaan. Jos työntekijä saa tunteen, että jostain asiasta olisi hyvä keskustella hieman paremmin, niin silloin tietenkin asia otetaan puheeksi. Tilanteet voivat olla perheenisäykseen liittyviä, asumiseen tai parisuhteeseen liittyviä asioita. Parisuhteeseen liittyvissä pulmatilanteissa työntekijä kertoi, että hän ensin juttelee molempien vanhempien kanssa ja kysyy, että ovatko he keskustelleet mahdollisesti keskenään tilanteesta. Ovatko vanhemmat samalla aaltopituudella? Monesti on voinutkin olla niin, että molemmat vanhemmista ovat tiedostaneet ”ongelman”, mutta jostain syystä kumpikaan vanhemmista ei ole vain ottanut sitä puheeksi kumppanin kanssa. Kun molemmat vanhemmat ovat läsnä neuvolan vastaanotolla, tilannetta on helpompi lähteä selvittämään ja purkamaan auki. Tällaisissa tilanteissa työntekijä voi juuri ehdottaa esimerkiksi perheneuvolaa, jonne molemmat voivat mennä keskustelemaan, jos siltä tuntuu. Työntekijä tuokin esiin, että erilaisia avunhakupaikkoja kyllä löytyy, jos vanhemmat ovat valmiita sinne lähtemään.

Työntekijä kyllä myönsi, että kun on oikein paljon varattu tekemistä neuvolakäynnin sisälle, esimerkiksi rokotuksia tms. syvällisempi perehtyminen vanhemman tukemiseen saattaa helposti jäädä hieman sivuseikaksi. Kuitenkin työntekijä sanoi aina kysyvänsä kuulumiset, mutta monta kertaa on jäänyt sellainen tunne, että pelkälle keskustelemiselle oli jäänyt liian vähän aikaa. Työntekijä myös mainitsi kuitenkin, että se tietenkin riippuu siitä millainen perhe on kyseessä. Jos tuntee ja tietää perheen olevan sellainen, jossa vanhemmat selviytyy ja kaikki on hyvin, niin ehkä silloin vähempikin keskustelu voi varsin riittää.

Normaalisti neuvolakäynneillä aikaa on varattuna tunti, mutta jos kyseessä on uusi perhe, vaikkapa muualta päin muuttanut, aika saisi olla puolitoista tuntia. Kun neuvolakäynnillä on mukana lapsia, aika mitä neuvolassa ollaan, ei voi olla kovinkaan pitkä. Vauvan lisäksi yleensä mukana on leikki-ikäisiä, jotka eivät jaksakaan olla paikoillaan. Tällöin oikea keskusteleminen jää väkisinkin taka-alalle, työntekijästä riippumatta. Työntekijä kertoi, että joskus tulee tilanteita, missä huomaa, että äidillä on jotain asiaa sydämellä ja että hän haluaisi keskustella. Lapsi huomaa nämä tilanteet heti ja huolestuu myös suunnattomasti äidistä. Tällöin on ainakin turha kuvitella, että lapsi leikkisi rauhassa ja vanhempi voisi keskustella työntekijän kanssa. Lapsen läsnä ollessa keskusteleminen on suorastaan mahdotonta. Tällöin useasti on jouduttu lopettamaan ikään kuin tilanne kesken. Työntekijä sanoikin, että hän ei ole oikein osannut toimia sellaisissa tilanteissa. Ihan hyvin hän olisi voinutkin ehdottaa, että jos äiti voisi tulla käymään yksin neuvolassa juttelemassa. Terveystyöntekijä mainitsikin, että ehkä perhekeskukseen siirtymisen myötä tällaiset uudet käytännöt tulevat tutummaksi ja ehkä sitten tulevaisuudessa he osaavat paremmin ajatella ja käyttää tällaisia uusia toimintamuotoja.

Asiakkaan luukuttaminen nousi tässä kohtaa esiin ja työntekijä sanoi, että liian usein asiakas tulee vain ohjattua jollekin toiselle asiantuntijalle, esimerkiksi psykologille. Ehkä työntekijä voisi itse olla paras mahdollinen apu vanhemmalle sellaisissa tilanteissa. Perhekeskusprojektin tarkoituksena on nimenomaan juuri luukuttamisen vähentäminen ja että palvelut perheelle löytyisivät kaikki saman katon alta. Työntekijöillä on menossa tällä hetkellä koulutus, joka varmasti ohjaa heitä toimimaan vielä enemmän vanhemmuutta tukevaan suuntaan. Myös perheohjaaja kertoi, että tapaaminen pelkästään vanhempien kanssa, voisi olla todella hyvä idea.

Perheohjaaja kertoi perheiltä saadusta palautteesta ja se oli ollut samaa, mitä itse tässä tutkimuksessa olen tuonut esiin. Perheet tuntevat, että ehkä hieman liikaa neuvolakäyntien sisältö on itse lapsen hyvinvointiin keskittyvää. Hän kuitenkin toi esiin erilaiset hankkeet, joiden avulla tilannetta on kuitenkin pyritty muuttamaan. Perhetyöntekijä mainitsi myös kaavakkeet, lomakkeet ja kyselyt, mitkä ovat tulleet käyttöön vanhemmuuden tukemisen avuksi. Helposti kyllä käy niin, että

keskitytään liikaa terveyteen liittyviin asioihin, vaikka sosiaalinen puoli kulkee yhtäläillä mukana. Kuitenkin eteenpäin ollaan menossa juuri vanhemmuutta ja perheen sosiaalisen tilanteen huomioimista ajatellen perhekeskukseen siirtymisen, hankkeiden ja koulutuksien myötä.

6.3.4 Huolen huomaaminen

Kaikille ensisynnyttäjille tehdään yhteensä kolme kotikäyntiä. Kolmannen kotikäynnin tekee perheohjaaja ja se tehdään silloin kun arki on vähän asettunut perheessä. Työntekijä arvioi tilanteen perheessä. Jos tuntuu, että perhe tarvitsee tukea uudessa tilanteessa, silloin perheohjaaja voi käydä muutaman kerran ja usein sekin voi jo riittää ja avuntarve poistua. Jos avuntarve kuitenkin jatkuu, otetaan perhetyön mahdollisuus huomioon. Tämän tarkoituksena on, että perheohjaaja tapaa koko ensisynnyttäjien joukon, eikä ainoastaan perheitä, joilla jotain avun tarvetta on ollut. Perheohjaajan haastattelussa tuli esiin myös se, että nuoret perheet ovat nykyään hyvin oma-aloitteisia ja että nykyään uskalletaan hakea apua. Luonnollisesti se, että jos vanhemmat itse hakevat apua antaa paremmat lähtökohdat koko auttamiselle.

Kysyessäni työntekijöiden näkemystä ajatellen työpari- mahdollisuutta, heidänkin näkemykset olivat enimmäkseen positiivisia. Työntekijä kertoikin, että perheet ovat tänä päivänä melko yksin. Kuten jo aiemmin vanhemmuuden muutos-osiossa käsittelin, on paljon perheitä joiden lähisuhdeverkosto on kaukana monista eri syistä johtuen. Tällöin perheohjaajan läsnäolo olisi tarpeellinen neuvolakäynneillä, terveydenhoitajan tukena. Perheohjaaja osaisi myös mahdollisesti neuvoa enemmän esimerkiksi maahanmuuttajia Kelan etuuksia ajatellen. Hän osaisi sanoa, että mistä kaikesta on mahdollista saada tukea. Monesti suomalaisen Kela-kortin saamisessakin voi mennä aikaa todella kauan ja vasta sen jälkeen maahanmuuttajalla on oikeus esimerkiksi äitiyspakkaukseen ja muihin palveluihin. Voidaanko yleensäkin vaatia terveydenhoitajalta täyttä palveluverkoston tuntemista? Perheohjaaja voisi olla tietoisempi koulutuksensa puolesta näistä asioista. Ainakin sosionomi (amk) koulutuksen sisältöön kuuluu palveluohjauksen

kurssi. Sosionomihan soveltuisi tästäkin näkökulmasta katsottuna oivallisesti terveydenhoitajan työpariksi.

Mä oon periaattees aina sitä mieltä, että kaikkea uutta voi kokeilla.

neuvolan työntekijä

Työntekijät suhtautuivat tähän työpari-mahdollisuuteen hyvin positiivisesti. Kuten vanhemmat, myös terveydenhoitajat arvelivat, että ehkä perhe-ohjaaja osaisi ehkä nähdä jotain seikkoja ehkä paremmin. Työntekijä kertoi myös oman roolinsa moninaisuudesta. Hän myös koki oman työnsä lähtökohtana kuitenkin ensisijaisesti olevan vauvan hyvinvointi, tietenkin myös vanhemmuus huomioiden.

Työpari- mallissa perheohjaajan rooli perehtyisi juuri nimenomaan vanhemmuuspuoleen. Myös perheohjaaja näki työpari-mahdollisuuden hyvänä. Hän kertoi, että tärkeintähän on, että kartoitus joka tapauksessa tehdään. Perheohjaaja mainitsi myös että yhtä hyvin terveydenhoitaja kykenisi tämän kartoituksen tekemään. Resursseja kyllä varmasti löytyy, sekä perheohjaajilta, että terveydenhoitajilta.

Kuitenkin terveydenhoitaja on ns. terveyden asiantuntija, tässä tapauksessa ensisijaisesti lapsen terveyden. Pohtiessani tätä asiaa, yhdyn kyllä perheohjaajan näkemykseen. Ehkä kuitenkin koulutuksensa puolesta perheohjaaja soveltuisi vielä paremmin perheen sosiaalisen tilanteen kartoitukseen. Jäänkin miettimään, että ehkä molempien asiantuntijuus yhdessä on paras mahdollinen ratkaisu perheen kannalta.

Jos niinkun ajatellaan, että se olis ihan tämmönen yleinen joka tehdään ihan ensimmäisiin, kun ensimmäinen lapsi syntyy, niin mun mielestä tosi hyvä. Et miks ei?

perheohjaaja

6.3.5 Miten neuvolatyötä voisi kehittää?

Halusin selvittää, että mitä asioita työntekijät kokevat ongelmalliseksi työssään ja miten heidän mielestään neuvolatyötä voisi kehittää. Työntekijöiden haastatteluista ilmeni, että he kokivat välillä riittämättömyyden tunnetta. Kieliongelmat olivat yksi asia, joka aiheuttaa ongelmia. Esitteiden saaminen vierailta kielillä on hankalaa, ainoastaan venäjän kielellä he ovat saaneet muutamia oppaita. Kieliongelmat tulevat esiin synnytysvalmennuksessa. Asiaan on hieman tuonut helpotusta jos toinen vanhemmista on suomenkielinen tai jos vieraskielisellä vanhemmalla on mukanaan henkilö, joka osaa suomea. Hyvänä puolena työntekijä kertoi keskussairaalan järjestävän vieraskieliselle äidille tulkin tai muun vastaavan synnytykseen, ettei äidin tarvitse ummikkona olla synnytystilanteessa.

Työntekijät toivat myös esiin, että todella usein neuvola liitetään hyvin moneen eri yhteyteen erittäin tärkeässä asemassa olevana organisaationa. Esimerkiksi väkivalta, kieliongelmat, päihteet, mielenterveysongelmat, liikunta ja lähes kaikki mitä voi ihmiselämässä olla. Jos neuvolalta odotetaan tiedon antamista, puuttumista ja vastuun kantamista tähän kaikkeen, tarvitaan myös toimintoja, että neuvolan voidaan mainita olevan keskeisessä roolissa.

Jos neuvola on keskeisessä asemassa siinä, että lasten täytyy liikkua riittävästi ja koko perheen täytyy liikkua riittävästi, niin kyllä pitäis olla joku fysioterapeutti, joka siitä puhuis tai joku liikunnanohjaaja, joka olis sitten täs perhekeskukseks siitä vastuus ja puhumas.

neuvolan työntekijä

Riittämättömyyden tunne tuli tässäkin kohdassa ilmi ja oma näkemykseni on, että ei terveydenhoitajilta voida vaatia osaamista ja asiantuntijuutta niin laajalla skaalalla. Totta kai he varmasti kykenevät antamaan tietoa jokaisesta aihe-alueesta jonkin verran, mutta tiedot eivät välttämättä perustu esimerkiksi johonkin teoriaan, vaan esimerkiksi omaan kokemukseen.

Sosiaali- ja terveysalalla vaatimukset työntekijöitä kohtaan ovat kyllä melko mittavia. Ja kuka sitten kantaa vastuun lopulta, jos ilman kunnollista koulutusta on kuitenkin siinä asemassa, että vaaditaan tietämystä melkein joka asiassa. Kuitenkaan yhdeltä ihmiseltä ei voida vaatia kouluttautumaan niin monen alan asiantuntijaksi. Näkemykseni on, että työntekijöiden kirjoa neuvolassa tulisi laajentaa ja yhteistyötä tiivistää. Mielenkiinnolla jäänkin odottamaan, että tuoko perhekeskukseen siirtyminen apua, sekä perheille, mutta myös työntekijöille.

Neuvolatyön kehitykseen liittyen työntekijät mainitsivat tilanteen elävän juuri nyt parasta aikaa. Perhekeskusmalliin siirtyminen on yksi askel kehityksessä. Työntekijöillä on jo oikeastaan ennen perhekeskukseen siirtymistä ollut käytössään oma perhetyöntiimi. Kyseiseen tiimiin on kuulunut sosiaalipuoli, perhetyö, päivähoido ja neuvola ja psykologi. Perhetyöntiimi on kokoontunut myös siirtymävaiheessa perhekeskukseen. Työntekijä näki tiimityöskentelyn erittäin hyvänä perheen hyvinvoinnin kannalta. Näin ollen he pystyvät selkeämmin yhdessä hahmottamaan perheen kokonaistilanteen ja mahdollisia tuen tarpeita.

Työntekijä kertoi, että he nyt vasta parasta aikaa hiovat niitä menetelmiä tiimikoulutuksen muodossa. Uutta työtekniikkaa hiotaan yhdessä perhekeskuksen työntekijöiden kesken. Kyseinen uusi työskentelytapa ei myöskään tule olemaan koskaan stabiili, jota toteutetaan seuraavat vuosikymmenet. Tarkoituksena on löytää ne kehityskohdat, haasteet ja tarpeet, joihin lähdetään etsimään ratkaisuja. Mitä voitaisiin muuttaa ja parantaa nykyisissä työskentelymuodoissa? Kun esimerkiksi työntekijät huomaavat ja näkevät jonkun ongelmallisen asian kokoontuessaan tiimipalaverihin, he tarttuvat ongelmaan ja alkavat pohtia sille ratkaisua. Usein myös asia ei ratkea yhdessä palaverissa, vaan sen pohtimista voidaan jatkaa seuraavassa palaverissa, kunnes ratkaisu löytyy.

Perheohjaaja mainitsi yhdeksi kehittämisen kohteeksi sosiaalisektorin ja terveyssektorin yhtenäistämisen. Yhä edelleen ne ajatellaan erikseen vaikka koko ajan ollaan liukumassa yli sektorirajojen. Hallinnolliset erottelut tuovat selkeän rajanvedon, sillä neuvola on liikelaitoskuntayhtymän alaisuudessa ja taas sosiaalitoimi on kaupungin alaisuudessa. Perheohjaajan kohdalla tilanne on kuitenkin poikkeuksellinen, sillä hän oli kuitenkin saanut luvan työskennellä näillä

molemmilla sektoreilla. Hallinnolliset rajanvedot voivat viedä sektoreitaan kauemmas toisistaan. Perheohjaaja kertoi, että he kuitenkin ovat jatkaneet perhetyön moniammatillisen tiimin toteuttamista, vaikka hallinnollisesti he menivät eri puolille sosiaalitoimen ja neuvolan kanssa. Kyseinen rajanveto vaikeuttaa esimerkiksi monia lupa-asioita, kun hallinnollisesti ollaan kahdessa eri paikassa.

6.3.6 Ajatuksia perhekeskukseen siirtymisestä

Opinnäytetyöni eli kyseinen neuvola, jonka asiakkaita, sekä työntekijöitä olen haastatellut, on siirtymässä perhekeskus-toimintaan. Haastatteluissa keskustelimme tästä siirtymävaiheesta ja ajatuksista perhekeskukseen liittyen. Perhekeskuksessa työskentelee sosiaalityöntekijä, psykologi, lasten- ja äitiysneuvolan työntekijät ja lääkäri. Perhekeskuksessa yhdessä näiden kaikkien asiantuntijoiden kanssa käydään yhdessä läpi asiakastapauksia.

Perhekeskukseen voi viedä esimerkiksi jonkun ongelmalliseksi koetun asian, joka tuntuu että omat kädet eivät enää riitä asian ratkaisemiseksi tai helpottamiseksi. Työntekijät saavat näin ollen tukea omalle työlleen. Ongelmallisessa tilanteessa on ihanteellista kun on ihmisiä, eri osa-alueiden asiantuntijoita, joilta neuvoa voi kysyä. Perhekeskuksessa voidaan myös yhdessä miettiä, että mikä olisi asiakkaiden kannalta paras mahdollinen taho, josta hän voi apua tai tukea hakea ja saada. Näin ollen juuri asiakkaan luukuttamista pyritään ehkäisemään.

Neuvolan työntekijät mainitsivat myös, että kun he ovat työskennelleet molemmat lähes 30- vuotta, he saavat todella paljon tukea myös toisiltaan työssään. He molemmat tuntevat pitkältä ajalta asiakkaita ja täten yhdessä voivat suunnitella mikä olisi kunkin asiakkaan kannalta paras mahdollinen ratkaisu. Jos toinen huomaa esimerkiksi jotain huolenaihetta, hän voi kysyä toisen työntekijän mielipidettä ja yhdessä he voivat pohtia ja näin ollen saada apu kohdistumaan paremmin sinne missä sitä tarvitaan.

Perheohjaaja asiakasprosessissa ja eri tiimeissä. Tutkimuksen työelämätahon neuvolan perheohjaaja on mukana ennakkotiimissä, joka käynnistyi syksyllä 2010. Tässä tiimissä äitiysneuvolan terveydenhoitajat voivat tuoda huolenaiheitaan esiin lasta odottavista perheistä. Tiimi kokoontuu joka toinen viikko. Ennakkotiimissä on mukana äitiysneuvoloiden terveydenhoitajat ja perheohjaajat. Lisäksi mukana on lastenneuvolan terveydenhoitaja, terveystieteiden psykologi ja perheneuvolan psykologi.

Tässä tiimissä on työnohjauksellinen ote ja ”pienen huolen kynnyks”. Voi olla että esimerkiksi perheohjaajan käynnit aloitetaan jo raskausvaiheessa.

perheohjaaja

Seurantatiimissä käsitellään jo olemassa olevia ennaltaehkäisevän, sekä lastensuojelun asiakkuuksia ja ryhmä toimii myös konsultaatioapuna sen jäsenille. Perhetyöntekijän titteliä käytetään edelleen lastensuojelun puolella. Mukana seurantatiimissä on joko perheohjaaja tai perhetyöntekijä, kodinhoitaja, kaksi lastensuojelun sosiaalityöntekijää, päivähoiton ohjaaja, äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitajat ja terveystieteiden psykologi.

Näiden kahden tiimin lisäksi kokoontuu myös iso tiimi kerran viikossa. Isossa tiimissä ovat mukana kaikki työntekijät perhekeskuksesta, sekä toimintaterapeutti. Mukana isossa tiimissä ovat myös äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitajat, sekä perhetyöntekijä tämän opinnäytetyön työelämätahona toimivasta neuvolasta. Iso tiimi on yleinen kehittäjä- ja suunnitteluryhmä.

Tämä toimii yleisenä kehittäjä tai suunnitteluryhmänä, tähän voi viedä ”haasteelliset” asiakasperheet konsultaatiota varten, jos ratkaisuja ei ole löytynyt edellisistä tiimeistä

perheohjaaja

Pyysin myös perheohjaajaa kertomaan omin sanoin perhekeskusmalliin siirtymisestä heränneistä ajatuksista ja tunteista. Perheohjaaja kertoi, että he ovat nyt puolen vuoden ajan olleet tutustumassa perhekeskustoimintaan. Hän kertoi kiteytetysti, että perhekeskuksessa ei tehdä enää työtä puhtaasti yksilötasolla perheen kanssa, vaan työntekijällä on aina kokonainen tiimi tekemänsä työn takana. Kaikki asiakkaat kuuluvat perhekeskustiimin asiakkaisiin ja kenelläkään ei ole tavallaan enää omia asiakastapauksia. Perheohjaaja kertoi tiimiin kuuluvan perheohjaajat, kodinhoitajat, terveydenhoitajat, terveyskeskuksen ja perheneuvolan psykologit, fysioterapeutit, puheterapeutit ja lääkäri. Eli on monta asiantuntijaa, jolle asiakastapaukseen liittyviä asioita voi viedä ja pyytää tukea.

Perheohjaaja kertoi, että kaiken uuden sisäistäminen vie oman aikansa. Hän tekee työtään sekä ennaltaehkäisevällä puolella neuvolassa, mutta myös lastensuojelun puolella. Perheohjaaja kertoi myös haastattelussa, ettei hän ole täysin varma siitä, että onko hyväksi työskennellä sekä ennaltaehkäisevällä, että lastensuojelun puolella. Kuitenkin molemmilla puolilla työskentely mahdollistaa, että työntekijä voi nähdä tiiviisti molemmat sektorit ja rajanvetoa ei pääse syntymään. Rajanveto syntyy todella helposti, jos työskentelee hyvin erillään ja tällöin myös asiakkaat jakaantuvat. Perheohjaaja kertoi, että asiakkaat itsekin ovat sanoneet, että on hyvä jos sama työntekijä jatkaa, hänen siirtyessään esimerkiksi lastensuojeluasiakkaasta ennaltaehkäisevän perhetyön asiakkaaksi.

Perheohjaaja kertoi aina tykänneensä todella paljon työskennellä moniammatillisesti. Hän kertoi, että on hienoa kun pystyy konsultoimaan ja saa kuulla myös muiden mielipiteitä. Kaikkea ei tarvitse osata ja tietää yksin. Kokemusta haastattelemillani neuvolan työntekijöillä ja perheohjaajalla on tiimityöskentelystä jo ennen perhekeskustoimintaan siirtymistä, mutta nyt moniammatillisuus on vielä huomattavasti laajempaa.

Toisaalta aika hassua kun joskus tuntuu, että moniammatillisemmin tehdään neuvolan puolella vaikka lastensuojelun puolella on rankempaa, mutta nyt meillä on ollut kokouksia lastensuojelun puolella niin ollaan käytetty tätä moniammatillista tiimiä.

perheohjaaja

Perheohjaajan haastattelussa tuli esiin, että ainahan jos vanhoja totuttuja työmenetelmiä aletaan uudistaa, se herättää paljon kysymyksiä. Työntekijät voivat miettiä, että eikö vanha työ ollutkaan sen arvoista? Tämä on tietenkin luonnollista kun luodaan jotain uutta. Uudistamisen myötä syntyy myös varmasti molempia, sekä hyvää, että huonoa. Siirtyminen perhekeskusmalliin toi perheohjaajan mielestä aluksi jopa hieman liiankin tarkkaa rajanvetoa ennaltaehkäisevän perhetyön ja lastensuojelun väliin. Työn peruslähtökohtana on, että asiakas on tietoinen, että onko hän ennaltaehkäisevän perhetyön asiakas tai lastensuojelun asiakas.

Se ei saa mun mielestä mennä semmoseksi kissan hännän vetämiseksi, että minä en hoida näitä asioita, kun se on ennaltaehkäisevän, ja se pikkasen meni siihen. Eli ruvettiin hirveesti sektorisoimaan asiakkuuksia ja kun nehan ei mee niin, ei lastensuojeluasiakas oo ikuisesti lastensuojeluasiakas.

perheohjaaja

Ennaltaehkäisevää perhetyötä ja lastensuojelua ei voida siis erottaa toisistaan. Asiakkuudet ikään kuin liukuvat niiden välillä. Tämän lisäksi on myös ns. harmaa vyöhyke, jossa mietitään, että kummalle puolelle asiakkuus kuuluu. Haasteet tulevaisuudessa voivat myös olla melkoiset. Kynnystä perheiden hakea ja saada palveluja pyritään siis kokoajan madaltamaan. Tämä tavoite on tietenkin erinomainen perheiden hyvinvointia ajatellen. Taustalla kuitenkin voi piillä ongelmia, sillä perheohjaajan haastattelussa tuli ilmi, että asiakasmäärät ovat olleet jo tähänkin asti valtavia. Tämän lisäksi ovat tulosta ”matalan kynnyksen” asiakkaat. Kuitenkin perheohjaaja kertoi, että heillä työntekijöitä perhetyössä ei ole lisätty lainkaan.

Tää on se, että mä oon aina tykännyt tehdä ennaltaehkäisevää ja oon ollut vahvasti ennaltaehkäisevän puolesta puhuja, niin siinä mielessä se on sitä mitä on aina just halunnut, mutta totta kai sitä niinkun miettii resursseja.

Perheohjaaja

Kuitenkin perheohjaaja uskoo, että kynnyksen madaltaminen perheille näkyy tulevaisuudessa positiivisina muutoksina.

Asiakasmäärä lisääntyy, mutta ehkä se näkyy sitten toivottavasti tulevaisuudessa, ettei niitä sitten niin paljon tuu sinne lastensuojelun puolelle.

perheohjaaja

7 YHTEENVETO

Sain tutkimukseni kautta esiin hiljaista tietoa vanhemmuuden herättämistä tunteista. Ehdoton rakkaus lapseen, mutta samalla vanhemmuuden äärimmäinen haasteellisuus olivat tutkimukseeni osallistuneiden tuntemuksia vanhempana olemisesta nyky-yhteiskunnassa. Yhteiskuntamme taloudellisen avustuksen vähäisyys kotona hoitaville vanhemmille nousi tutkimuksessani esiin hyvin voimakkaasti. Äidit kokivat myös, että odotuksia vanhemmuudelle on nykyään enemmän. Tutkimukseeni osallistuvat kokivat työelämän kuitenkin melko positiivisena. He perustelivat sitä sosiaalisten suhteiden kautta. Arjen sujumisen merkitys ja puolison tärkeys vanhemmuudessa näkyi myös tärkeänä elementtinä. Oman ajan ja yhteisen ajan tärkeys parisuhteessa oli myös tärkeää haastateltaville vanhemmille. Kahdenkeskisen ajan, huumorin ja lähiverkoston antama tuki koettiin tärkeäksi parisuhteen hyvinvoinnin kannalta. Nämä tutkimustulokset osoittavatkin useiden teorioiden olevan oikeassa siinä, että välillä kyllä kaikissa suhteissa tarvitaan niitä hetkiä, jotka muistuttavat mihin toisessa silloin aikoinaan rakastui.

Huomasin tutkimuksessani, että nykyvanhemmat ovat enemmän oma-aloitteisempia. He kertoivat, että jos haasteet perheessä käyvät ylivoimiseksi, he kyllä uskaltavat siitä puhua ja ovat valmiita hakemaan apua. Vanhemmuudessa positiivisena muutoksena on myös tapahtunut se, että isät osallistuvat yhä aktiivisemmin lasten kasvatukseen. Kuten teoriassa käsittelinkin, isän osallistuminen heti lapsen syntymän jälkeen vauvan elämään, luo perustaa koko elämänmittaiselle suhteelle lapsen ja aikuisen välissä.

Asiakkaiden kokemukset neuvolan palveluista ja tuesta olivat suurimmalta osin positiivisia. Henkilökunta, vastaanotto ja tunnelma neuvolassa koettiin hyvänä. Ongelmiin puututaan, muttei liikaa. Vanhemmat kaipasivat toisaalta konkreettisempia neuvoja. Erittäin tärkeä huomio tämän tutkimuksen kannalta oli, että osa vanhemmista oli kuitenkin kokenut jäävänsä taka-alalla lapsen syntymän jälkeen. Vanhemmat tunsivat myös, että ammatti-ihmiselle on vaikeaa myöntää jos kokee olevansa huono vanhempi. Myös jaksamattomuuden ”tunnustamiseen” liittyy paljon häpeän, pelon ja jopa leimaantumisen tunteita.

Vanhemmat toivoivat, että työntekijät voisivat vielä enemmän kysyä vanhempien voinnista ja rohkaista puhumaan heitä. Kysymisen avulla voi nousta esiin jotain muutakin huolta, kuin pelkästään vanhemmuuteen liittyvää. Tutkimuksessa tuli esiin myös hyviä kehitysideoita haastatteluihin osallistuneilta vanhemmilta. Miksei neuvolassa voitaisi järjestää keskusteluaikaa pelkästään vanhemmille tarvittaessa? Pääsy perheneuvolaan voi viedä aikaa, joten miksei tätä keskusteluaikaa voitaisi järjestää vanhemmille tutussa ympäristössä tuttujen työntekijöiden kanssa? Palvelun tulisi olla suunnattu molemmille vanhemmille. Keskustelutilanteet voisi tarjota vanhemmille uusia asioita ja jotain mitä he itse eivät ole vain huomanneet.

Negatiivisempina asioina ilmeni, että yhä useammalta perheeltä puuttuu tänä päivänä tukiverkosto ympäriltään. Myös perheiden moniongelmaisuus on lisääntynyt. Työntekijät toivat ilmi, että neuvolatyössä vanhemmuuden tukemisen lähtökohtana on vanhemman kanssa samalle aaltopituudelle pääseminen. Kuten myös, että huolia ja ongelmakohtia lähestytään positiivisella tavalla. Työntekijät myönsivät, että syvällisempi perehtyminen vanhemman hyvinvointiin saattaa jäädä helposti liian pintapuoliseksi, varsinkin jos neuvolakäynnille on varattuna paljon tekemistä, kuten rokotuksia ja muuta sellaista. Sama kokemus tuli esiin myös tähän tutkimukseen osallistuneilta vanhemmilta ja myös perheohjaaja kertoi saaneensa vastaavanlaista palautetta perheiltä.

Neuvolatyössä tarvitaan lisäresursseja, että lapsen hyvinvoinnin lisäksi pystyttäisiin myös huomioimaan vanhemman hyvinvointi syvällisemmin. Terveystenhoitajan aika tai koulutus ei välttämättä riitä lapsen terveydestä huolehtimisen lisäksi perheen sosiaalisen tilanteen tai vanhemman hyvinvoinnin riittävään kartoittamiseen. Vaikka terveydenhoitajilla varmasti onkin osaamista ja kykyä myös vanhemmuuden hyvinvoinnin vahvistamiseen ja tukemiseen, heillä kuitenkin työnsä syvimpana lähtökohtana on lapsi ja lapsen terveydestä huolehtiminen.

Työparina terveydenhoitajan kanssa työskentely neuvolassa voisi olla hyvin mielekäs työllistymisvaihtoehto juuri sosionomeille. Sosionomeina osaamme lähestyä vanhemmuutta esimerkiksi empowermentin ja dialogisuuden keinoin. Olemme myös perehtyneet lastensuojelun maailmaan ja halutessamme varhaiskasvatus maailmaan, palvelunohjausta unohtamatta. Uskonkin, että on etu, jos vanhemmuuden hyvinvointia on kartoittamassa sellaisia henkilöitä, joiden koulutus ei rajoitu vain yhteen osa-alueeseen. Sosionomi-koulutuksemme on laaja ja antaa pätevyyden toimia hyvin monella eri sektorilla. Perheiden ongelmien moninaistuessa tarvitaan moniammatillisuutta ja työntekijöitä, joilla on tietoa ja kokemusta monelta eri osa-alueelta.

Tutkimuksessa selvisi, että myös terveydenhoitajat kokevat välillä riittämättömyyden tunteita, sillä heidän roolinsa työssään on niin laaja-alainen. Toimintoja siis tarvitaan ja oma näkemykseni onkin, että terveydenhoitajan ja sosionomin, molempien asiantuntijuus yhdessä voisi olla paras mahdollinen ratkaisu. Lisäkoulutuksen lisääminen maahanmuuttaja- perheiden kohtaamiseen synnytysvalmennuksessa olisi myös tarpeen.

Työelämätahoni on juuri siirtymässä osaksi laajempaa perhekeskusta. Perhekeskuksessa on kattava moniammatillinen yhteistyöverkosto perheiden tukena vanhemmuuden haasteissa. Työmenetelmiä kehitetään jatkuvasti erilaisten hankkeiden myötä ja jatkossa vanhemmuus tullaan myös huomioimaan yhä paremmin ja syvällisemmin. Opinnäytetyöni työelämätahon neuvolan työntekijät osoittavat halukkuutensa oman työnsä kehittämiseen myös osallistumalla tämän opinnäytetyön toteuttamiseen. He haluavat tietää ovatko vanhemmat tyytyväisiä ja mitkä ovat niitä asioita, jota he voisivat työssään vielä kehittää. Työntekijöillä näyttääkin olevan korkea motivaatio omaan työhönsä lapsiperheiden hyväksi, kun he uskaltavat kuulemaan suoraan vanhempien ajatuksia heihin kohdistuvasta työstä.

8 POHDINTA

Uskon, että ennen vanhaan vanhempana oleminen oli ennen helpompaa, sillä kukaan ei kyseenalaistanut kenenkään kasvatustapamenoita. Vain harvat olivat töissä kotitilan ulkopuolella. Lapsia oli tuplasti enemmän ja he vain kasvoivat siinä sivussa.

Mielestäni olemme onnellisessa asemassa saadessamme asua Suomessa. Yhteiskuntamme tulee jonkin verran vastaan kohdatessamme vaikeita tilanteita. Lainsäädännössämme lapsiperheitä ajatellen on paljon parantamisen varaa. Esimerkkinä tästä voisi nostaa lapsilisän tulosidonnaisuuden ja yksinhuoltajina olevien vanhempien huomioita jättäminen.

Tulevaisuudelta toivoisin, että vanhempia kohtaan olisimme ymmärtäväisempiä mediassa ja ihmisten mielissä. Tietenkin meidän on pysähdyttävä miettimään, että mitä ympäröivässä yhteiskunnassamme oikein tapahtuu. Meidän tulisi löytää keinoja, millä saisimme vanhempien stressitaakkaa kevennettyä ja työelämän vaatimuksia vähennettyä. Monet vanhemmat ansaitsisivat paljon enemmän kannustusta ja hyvää palautetta.

Henkilökohtainen kiinnostukseni tehdä tätä työtä pohjautui sille, että olen aina ollut kiinnostunut perheitä tukevasta työstä. Halusin selvittää nyky-yhteiskunnassa elävien vanhempien tuntemuksia, millaista on olla äiti tai isä 2010-luvulla? Itse tulevana sosionomina olen kiinnostunut perheohjaajan työn kuvasta, sillä koen koulutuksemme antavan hyvät eväät kyseiseen ammattiin. Uskon, että tämän tutkimuksen jälkeen koen ottamaan vanhemmat entistä paremmin huomioon. Työskentelin sitten varhaiskasvatuksen, tai ennaltaehkäisevän perhetyön parissa.

9 LÄHTEET

Frost, J. 2006. Lapsityrannit, kehity kasvattajana. WS Bookwell

Haapio, S., Koski, K., Koski, P., Paavilainen, R. 2009. Perhevalmennus. Porvoo: Ws Bookwell Oy

Helakorpi, S. 2001. Koulun johtamishaaste. Tammi

Hermanson, E. 2007. Lapsiperheen oma kirja: terveys syntymästä kouluikään. Gummerus kirjapaino Oy. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim

Hiilamo, K. 2003. Elämän ruuhkavuodet: Kertomuksia vanhemmuudesta. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Tammer-paino Oy

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen: erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Tammer-Paino Oy. Oy Finn Lectura Ab

Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää: varhainen puuttuminen koulussa. WS Bookwell Oy. Juva 2007: PS- kustannus

ilmajoki.fi. Ei päiväystä. [WWW-dokumentti] [Viitattu 28.7.2010]. Saatavissa: <http://www.ilmajoki.fi/SOSTOIMI/perheneuvola.htm>

Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. 2008. Enemmän yhdessä- moniammatillinen yhteistyö. Helsinki WSOY

Kekkonen, M. 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa: lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy

Koski, P. 2007. Monikulttuurinen perhevalmennus. Helsinki: Edita Prima

Kristeri, I. 2002. Vahvaan vanhemmuuteen. Helsinki: Karisto Oy kirjapaino

Leinonen, A. 2010. Meirän porukat yhyres: pikkulapsiperheiden tukeminen perusterveydenhuollossa moniammatillisena yhteistyönä. Raportti hankkeesta. Julkaisematon

Nylander, G. 2002. Äidiksi ensi kertaa. Juva: WSOY

Puroila, A-M. 2004. Kehittyvä perhetyö. Oulu: Oulun kaupungin painatuskeskus

Rönkä, A & Kinnunen, U. 2002. Perhe ja vanhemmuus: Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Keuruu: PS-kustannus. Otavan kirjapaino Oy

Salminen, P. 2005. Yhdessä kasvattamaan. Otavan kirjapaino Oy

Sauli, H & Kainulainen, S. 2001. Yhteiskunnan muutos ja lapsiperheet. Teoksessa Törrönen, M. (toim.) Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Helsinki: Pelastakaa lapset.

Sevon, E & Notko, M. 2008. Perhesuhteet puntarissa. Tampere: Tammer-paino

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun

Sihvola, S. 2002. Voimaa vanhemmuuteen. Jyväskylä: Gummerus kustannus Oy

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Gummerus kirjapaino Oy

Viitala, R. 2010. Perhekeskus: Vanhemmuuden tuen toimintamalli. [perhekeskuseminaari]. 24.3.2010

Yli-Krekola, P., Tumpula, S. & Silvola, H. 2010. Katse tulevaisuuteen. [perhekeskuseminaari]. 29.3.2010.

10 LIITTEET

Liite 1. Kirje vanhemmille

Hei!

Nimeni on Niina Jonsson ja opiskelen kolmatta vuotta sosionomiksi Seinäjoen ammattikorkeakoulussa. Teen opinnäytetyötä aiheesta: Alle kouluikäisen lapsen vanhemmuus ja vanhemmuuden haasteet. Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus ja se tarkoittaa, että ns. sukellan tutkittavien maailmaan. Nyt tarvitsenkin teitä vanhempia, jotka voisivat osallistua haastatteluuni. Ihanteellisinta olisi, jos haastatteluun voisi osallistua molemmat vanhemmat, mutta jos se ei ole mahdollista haastatteluun voi osallistua äiti tai isä yksinkin.

Tarkoitukseni on selvittää vanhempien ajatuksia vanhemmuudesta ja vanhempana olemisesta nyky-yhteiskunnassa. Haluan selvittää myös, että miten vanhemmat kokevat neuvolan palvelut ja tulen haastattelemaan myös työntekijöitä ja heiltä haluaisin saada tietoa siitä, miten he kokevat vanhemmuuden ja lapsiperheiden tukemiseen liittyvän työn.

Käsittelen raportissani teemoja kuten: vanhemmuus nyky-yhteiskunnassa, vanhempien tukeminen, sekä neuvolan työntekijöiden näkökulmia vanhemmuudesta. Tarkoituksena on tuoda esiin mm. millaista on olla äiti tai isä nykypäivänä, sekä millaisena vanhemmat kokevat neuvolasta saamansa palvelut. Tutkin myös, että minkälaisena neuvolan työntekijät näkevät nyky-yhteiskunnan vanhemmuuden ja sen mahdolliset haasteet, sekä oman työnsä vanhemmuuden parissa.

Toivonkin erittäin paljon, että voisitte osallistua haastatteluuni ja auttaa tuomaan esiin tietoa pikkulapsiperheen vanhemmuudesta! Haastattelu on rento tilanne, eikä sitä tarvitse mitenkään jännittää. Kysymykseni ovat ihan tavallisen lapsiperheen arkeen liittyviä.

Kaikki haastatteluissa esiin tullut tieto on salassapitovelvollisuuden alainen. Kuvauksena raportissani käytän myös vaan ”erästä neuvolaa”. Näin ollen itse organisaation eikä kenenkään henkilöllisyys ei tule missään vaiheessa kenenkään tietoon.

Joudun äänittämään nauhurille haastattelun siksi, että pystyn analysoimaan haastattelusta esiin tullutta tietoa mahdollisimman hyvin. Kun olen saanut oppinäytetyöni valmiiksi hävitän nauhat.

Haastattelu kestää noin 45 minuuttia ja se toteutetaan Jurvan neuvolan tiloissa heinä- elokuussa 2010. Tarvittaessa haastattelut voidaan toteuttaa perheen kotona tai jossain muussa sopivassa paikassa. Haastateltavia tutkimukseeni on lupautunut etsimään terveydenhoitajat ja perhetyöntekijä.

Hyvää kevään jatkoa ja voimia vanhemmuuteen!

Ystävällisin terveisin: sosionomi- opiskelija Niina Jonsson

Liite 2. Haastattelukysymykset teemoittain

teema 1. Vanhemmuus nyky-yhteiskunnassa

1. Millaisena kuvittelit vanhemmuuden olevan ennen ensimmäisen lapsesi syntymää?
  - Millaisia odotuksia sinulla oli?
2. Mistä olette saaneet tietoa vanhemmuudesta
  - ystävät, sukulaiset, vanhemmat..?
3. Millaisia tunteita vanhemmuus sinussa herättää?
4. Miten yhteiskuntamme suhtautuu mielestäsi vanhempiin ja vanhemmuuteen nykyään?
5. Millaisena koet perhe-elämän ja työn/ opiskelun yhteensovittamisen?
6. Miten huolehdit omasta jaksamisestasi?
7. Miten huolehdit parisuhteen hyvinvoinnista?

mahdollisia tukikysymyksiä :

- millaisia mahdolliset haasteet ovat?
- miten haasteista voi selviytyä?

teema 2. Vanhempien tukeminen

1. Millaisena koet neuvolasta annettavan tuen vanhemmuuteen?
2. Oletteko olleet tyytyväisiä neuvolan palveluihin?
  - millaisena olet kokenut neuvolakäynnit?
3. Oletko saanut neuvolasta ne tiedot, mitä olet odottanut?
4. Millaisista asioista sinusta on sopivaa puhua neuvolassa?
  - millaiselta tuntuu puhua ongelmista
  - koetko, että haluaisit tuoda itse mahdollisen ongelman esiin vai tulisiko työntekijän huomata huoli?
5. Onko neuvolakäynnillä riittävästi aikaa jutella perheen kuulumisista (hyvinvointi, jaksaminen vanhempana, tukeminen haasteelliseksi koetuissa asioissa..)
  - Onko sellainen tunnelma, että ehditään puhua rauhassa?
  - Miten vanhempana suhtautuisit siihen, jos neuvolakäynnillä olisi vaikka perhetyöntekijä terveydenhoitajan lisäksi kartoittamassa perheen sosiaalista tilannetta..?
6. Miten neuvolatyötä voisi kehittää vanhempien näkökulmasta katsottuna?

teema 3. Työntekijöiden näkökulmia vanhemmuuteen

1. Millaisena näet vanhemmuuden ”kirjon” nykyään?

- oletko huomannut muutoksia vanhemmuudessa, millaisia?

2. Kerro vanhemmuuteen annettavasta tuesta neuvolatyössä

3. Miten mahdollisen huolen voi huomata neuvolakäynnillä?

4. Onko neuvolakäynnillä riittävästi aikaa perehtyä lapsiperheen sosiaalisen tilanteen kartoittamiseen

- perheen hyvinvointi: perheen sisäiset vuorovaikutussuhteet, vanhempien jaksaminen, haasteiden selvittäminen ja tukeminen haasteellisissa tilanteissa
- Millaisena näet ns. työparimahdollisuuden, jos terveyden hoitajan lisäksi neuvolakäynnillä olisi vaikka sosionomi kartoittamassa perheen sosiaalista tilannetta?

5. Miten neuvolatyötä voisi mielestäsi kehittää työntekijän näkökulmasta katsottuna?

Liite 3. Kirjallinen suostumus vanhemmilta haastatteluun

Olen osallistunut Niina Jonssonin opinnäytetyötä koskevaan haastatteluun.

Opinnäytetyön aiheena: Alle kouluikäisen lapsen vanhemmuus ja vanhemmuuden haasteet

Kaikki haastatteluissa esiin tullut tieto on salassapitovelvollisuuden alainen.

Aika ja paikka:

Haastateltava:

Niina Jonsson: